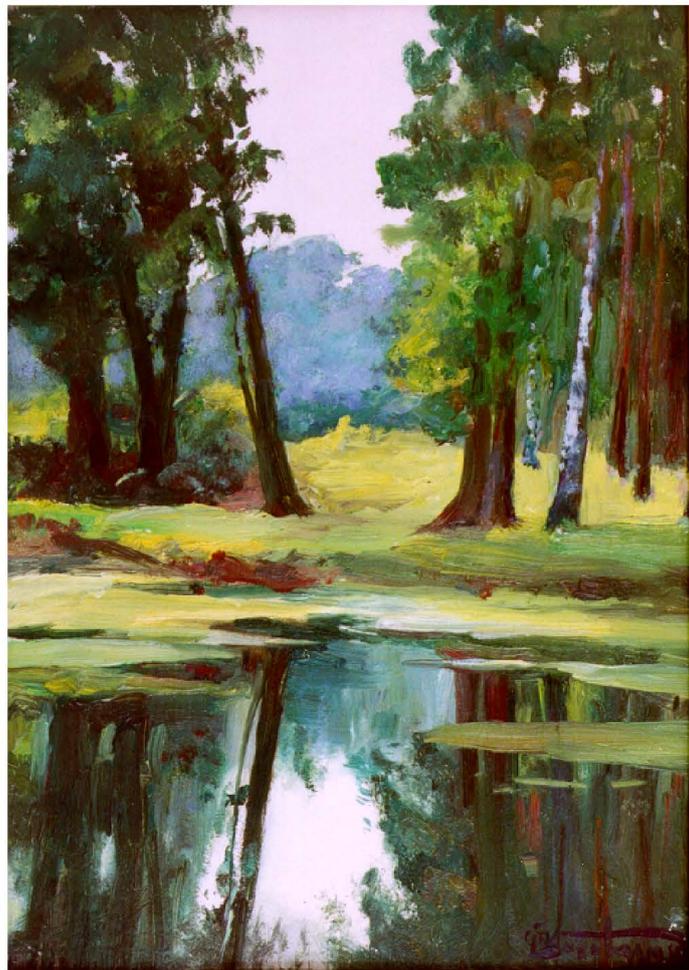

Малював художник трави,
а виходило: роса.
Малював художник небо —
поставали небеса.
Малював сніги — пороша
гостро пахла на віки;
малював хатинку — довше
йшли її руйнівники.
Малював горбів привілля —
не вивіювався люд;
малював усяке зілля —
йшли по зілля звідусюд...
Малював млина — і млин той
перемелював журу;
малював ріку — і плин той
починав із Сонцем гру!..
Малював рибальські сіті —
поспішав до них улов;
малював усе на світі,
а виходило: любов...

Михайло Стрельбицький

Під небом Коновалюка

Михайло Стрельбицький
Під небом Коновалюка

поезії

Михайло Стрельбицький

*Під небом
Коновалюка*

Поезії

«УНІВЕРСУМ-Вінниця»

2000

ББК 84.4 УКР 6

С 84

Стрельбицький Михайло

С 84 Під небом Коновалока — Вінниця: «УНІВЕРСУМ-Вінниця», 2000. — 138 с.

ISBN 966-7199-97-5

Основу 10-ї книжки поета і критика з Вінниці склали 10 циклів віршів на теми та за мотивами полотен Федора Коновалока — видатного українського майстра пейзажу й самобутнього портретиста (1890 — 1984).

Кожен цикл відкривається репродукцією однієї з картин та її віршованим переспівом, що створює враження редукованого маляро-поезофільму.

Ідучи за художником, поет вірогідно «приходить до самого себе»: починає творчо мислити у формі пейзажної (з елементами пейзажу) ліричної імпресії. У той спосіб осмислюється й сьогодиншній, післяконовалюківський, світ з його часто-густо невловною гранню між видимим і трансцендентним:

Усе вже було. Крім тебе.
Усе ще буде. Крім тебе,
Людино перед пейзажем
Твоєї — не надто — душі.
(Душа ж бо твоя нетлінна
Не тільки тобі належить,
Не тільки тобою зріла,
Не тільки тобою зрить;
Хоча без тебе — півсуца,
Якщо завгодно — надсуца,
Душа твоя — сонячний зайчик
З люстерка у Божій руці)...

Завершує книжку есей про художника «Нерозкрадений Коновалюк, або Третій розсіп Поділля», що складається із семи розділків: «Муза рятівнича», «Любов неказанна», «Леонтович — Свідзинський — Коновалюк», «Катериніада. Автопортрет в образі Катерини», «Між панорамністю й монументальністю», «Картини вдивляються в нас», «Коновалюк перевіршований».

ББК 84.4 УКР 6

ISBN 966-7199-97-5

© М. Стрельбицький, 2000

Юнич зорі — хто він? Світ уцвітає — куди?

Поет і університет — римуються. В Європі — здавен. Звідки й винайшлося поняття «професорська лірика». У сьогоднішніх США — доводилось читати — при деяких кафедрах та факультетах навіть існує посада поета (письменника): основні обов'язки зводяться до інтелектуальних співбесід зі студентами «за життя»...

Український поет Михайло Стрельбицький (а сприймаю я його передовсім як поета, незважаючи на його давно здобутий вчений ступінь, монографію та доповіді на наукових конференціях) свою викладацьку працю починав у класичному, Одеському державному імені Іллі Мечникова університеті, на кафедрі високоавторитетного у філологічному світі професора Василя Фащенко, якого нині кваліфікує не інакше, як *фундатора практичного літературознавства*. Та, волею долі опинившись спершу у Вінниці, а згодом, ось уже десятий рік як у Вінницькому державному технічному університеті, не розгубився, не загубився.

Тут, на кафедрі культурології, мистецтв та дизайну, викладає, керує літстудією «Студентська муза», а в «позаурочний час» то шукає цікавих для себе співбесід та дискусій з інтелектуалами-технарями, а то затримується в університетських же картинних галереях. Оскільки ж згідно з прийнятою у ВДТУ концепцією гуманізації та гуманітаризації інженерної освіти ті картинні галереї прирівняні до навчальних лабораторій, наш поет має щасливу нагоду поєднувати — скажемо так — службове з приємним: в міру сил своїх гуманізуючи та гуманітаризуючи студентську молодь, саме у діалозі з цією неповторною молоддю й собі доходить неповторних естетичних спостережень зі сфери малярства. Видимий результат — ця книжка поезій на теми картин незрівняного Федора Коновалюка — майстра пейзажу і портретиста.

Мавши таке культурологічне, виразно навчально-дослідницьке походження, книжка «Під небом Коновалюка», однак, не несе на собі жодних ознак занудної «шкільної драми». Навпаки, «поетична культурологія від Стрельбицького» має в підґрунті постійне поєднання, невгамовний перегук реалій мистецьких і життєвих, взаємодію емоцій та рацій. Надзавданням цього процесу автор мислить вихід на грань вічних осягнень людського духу. Творчий геній самого Федора Коновалюка наш поет при тім намагається розгадати, розкодувати, возвеличити, творчі уроки — осягнути, творчу манеру — стилізувати, засобами вір-

ша трансформувати і... продовжити. Останнє, можливо, звучить не зовсім скромно, але ж будь-яка творчість, либонь, передбачає й елемент змагальності?

Десять поетичних циклів збірки «Під небом Коновалюка» мені іноді нагадують десять концентричних кіл. Справді, поетична думка тут нерідко ходить наче б колами (так бувало й у пейзажному образотворенні самого Коновалюка). Але ж крім думки ще є такі складові поетичної виразності, як образ, настрій, інтонація! Саме в образному ладі, в настроєвості та в інтонаціях Стрельбицький-поет щораз чим ближче до викінчення циклу, а відтак і до завершення цілої книги виходить на речі, котрі він зазвичай любить позначати епітетом «трансцендентні». Вершиною того сходження стають прикінцеві вірші кожного циклу: одні — без назви, інші — під повторюваним заголовком «Пісенька навіріст», що сприймаються як внутрішній монолог. Чий це монолог? Справді, довгенько гадав я собі — чий: стилізований — Коновалюка? самого Стрельбицького? Й лише заключний «залапкований» моновірш-паліндром («І розчиню я вікна ранків, я — юнич зор!») схилив мене до думки, що йдеться, либонь, про вічного духа творчості, українського художнього генія. Коновалюком — почасти — втілюваного, Стрельбицьким — почасти — трансформованого й поетизованого...

Відкритим (навіки відкритим?) лишається поставлене в одному з віршів питання: «Куди уцвітає світ?». Але це стосовно світу великого, того, що за вікном. Бо художній світ цієї збірки «уцвітає» в глибини духовного, підсвідомого. Туди, де нерозривною зберігається єдність людини з природою, людности — з людяністю.

Що ж, в таких разі видавництву «УНІВЕРСУМ—Вінниця» залишається лише, як то кажуть, висловити почуття внутрішнього задоволення причетністю до такої не-марної справи.

Книжка поета про художника виходить коштом технічного університету — чим не символ? До традиційної рими «поет — університет» тим самим додається новаторська: «технічний — ліричний — культурологічний — лірико-іронічний» (без іроній, автоіроній Стрельбицький не був би Стрельбицьким, тож і на сторінках даного видання цю його особливість подеколи доречно вгадуємо). Нехай — у добрий час — додається!

*Анатолій ВЛАСІЮК,
директор видавництва «УНІВЕРСУМ-Вінниця»,
кандидат технічних наук.*

Цикл 1-й

*Е*нігами Коновалюка
Спішить його душа пречиста,
Душа Пługатаря й Артиста,
Душа вродлива і легка.
Спішить до нас. А ми — куди?
В які суєти і марноти?
В які позичені нецноти,
В чиї просмерджені сліди?
О Господи, не приведи:
Снігів снаги не причаститись,
Душі Артиста не відкритись —
Бодай колись,
Вряди-годи.

Ця вода — як божба світова,
Кінецьсвітня, нікому не шкодить,
Помагає ж то тільки живим:
Хто в собі затаїв божество.
Іскропляйте мерщій
    доріженьку цією водою,
Прикладайте до ран,
    омивайте мутні очеса.
Бо вже ляснула нам
    далина... вихлопною трубою,
І вже вічність від нас —
    бокаса, бокаса, бокаса!..

* * *

Кохалася хатинка з небом
І відлюбила, мов, своє.
Угрузла в землю. Але небо
Усе ще з нею «заграє»,
Усе ще править про своє —
Небесно-сонячне, високе, —
І хатка мов береться в боки,
Віконцями аж виграє.
І їх осуджений роман
Життя художнику дарує.
Художник той живе-бідує,
А горя-лишенька не чує,
Гроза обманів та оман:
Гроза погідна, урожайна,
Розмова неба та землі,
Щоденна сила життєдайна,
Якій позаздрять королі
І навіть... «щастя ковалі»
У «зореносному» Кремлі.

* * *

Десь тут сонце було,
Мов горня гарбузової каші.
Та й нема: поснідала нічка рання,
На сніданок собі спожила.
На сніданок, еге; спішила,
Щоби чорну свою роботу
По сніданку почати, ага.
Ніби сонця й нема, однак
Не вдається їй чорна робота:
Біля хатки-білянки — ляп! —
Сонцетеплий загус фіолет.
Так і з нашим братом бува:
Аби з'їв гарбузової каші, —
Просвітлієш, нехай там що, —
Сам, і лихо твоє, і діла.

* * *

Чуй! Птиці Коновалука
Десь тут між двох картин співають,
Ширяють, світ благословляють,
Еге, картину вибирають,
Із двох придатніша яка:
Пташиний вік в ній вікувати.
І, видить сам пташиний Бог,
Нелегко — страх як! — вибирати,
Ці-цінь! Цвірінь!
Тьох-тіу-тьох!

* * *

Вітрякуватий край,
Витрішкуватий день,

Мить невимовна
(Про що ж і мова мовиться —
завваж!).

А вітру — нішелесь,
А в небі сонця жорна
Надхмарне мливо мелють,
Пахне аж.

Балачка — мерехтить,
Зоря у вічність кане.
Шевченко в Дніпр впадає
і в зорю.

Болячка — не болить:
її гамає Канів.

Краянство молиться...
ізнав... календарю.

ВИСТАВКА КВІТІВ В БОТАНІЧНОМУ САДУ. 1936

Кадовбець до кадовбця,
стебельце до стебельця,
квітка квітку душить.
Ви змінилися з лиця?
Щось нагадує вам ця
виставка сопушна?
Не лякайтесь! кольори
все благонадійні:
ось — червоний тут згори,
синій з ним та білий;
золотого ж — дрібка лиш,
блакиту — півдрібки.
Боже правий! Промовчиш?
Не злякають свідки?

Літа спинились, а віки... вертають?
Самотня постать гасне при сторожці.

ПЕЙЗАЖ БЕЗ ПОДОЛЯНОЧКИ

Десь тут була подоляночка,
Десь тут з'їли молодесеньку.
Їли, хвалили,
Квасом запили,
Кості не зарили,
Бо страшні могили.
Ой встань — з пісень —
подоляночко,
Засвіти свічу повстаннячка:
Людоджерів гнати,
Вогнем випікати,
Попіл розвівати
На шляхах хрещатих.

* * *

Під небом Коновалюка
Зрослись билина і людина
І тишу п'ють — вона п'янка, —
І волі ждуть — вона гірка
І... невловима.
Химерне щастя бідняка
Десь тутка ручкалося з кленом
Та з вільхою...

Якесь шалене
Одвічне щастя бідняка.
Дзумить бджола, бринить ріка,
Шляхи ятраться кольорами.
До тями світ бреде, до тями
Під небом Коновалюка.

Сяка-така, перетака
Нам є культурна зона спільна...
І все-таки Україна...вільна?
Під небом Коновалюка.

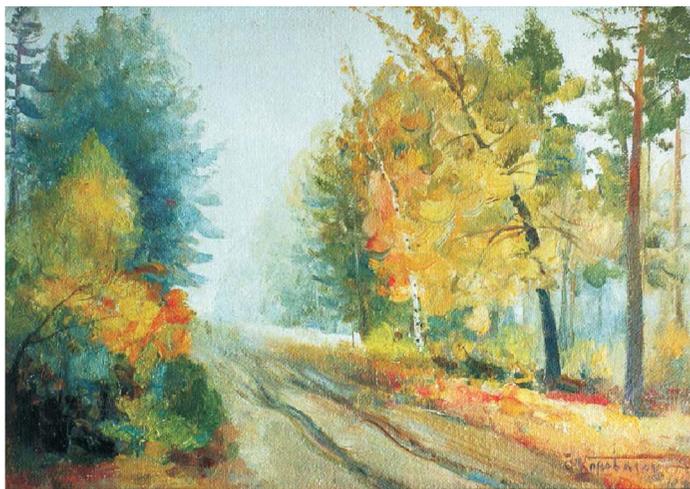
ПІСЕНЬКА НАВИРИСТ (1)

«Усе, чим Ти буваєш,
намалювати мушу.
Ніколи не встигаю,
хоч байдиків не б'ю.
Усе, чим Ти буваєш,
мою неволить душу:
її щоб визволяти,
я вторю солов'ю;

і чижику, і сойці,
дурній очеретянці,
зозулі-зозуленці,
синичці і шпаку...
і навіть посмітюсі,
і навіть коноплянці,
і навіть пугачеві
на зламанім суку...

Усе, чим я буваю,
Тобі невже догідне?
Ніколи не питаєш
і знаку не даси.
Усе, чим я буваю,
перед Тобою блідне:
душі моїй на втіху,
о Господи, спаси!».

Цикл 2-й

Фонорама

ОС НН Й ТУМАН В Л С . 1975

За чверть століття до кінця століття,
З якого вихід лиш на полотні
(на вістрі пензля себто), остовпіти:
Який туман... живий!.. в осінні дні.

*По лісовій розбежканій дорозі,
Ховаючись від сонця і тепла,
бреде туман, як римлянин у тозі,
Яка його недбало облягла.*

*Услід йому здивовані дерева
Схиляються, і липнуть, і мовчать.
Туман мугиче пісеньку про мрево,
Про вічності листочкову печать.*

* * *

Зоря-денниця з вод рожевих
посоловілої ріки
комусь підморгує: «Невже ви
на цій Землі — не земляки?
Не всі, не зовсім земляки?»
Зорю-денницю всі не бачать,
а хтось про неї і не зна.
Зоря-денниця в хвилях скаче,
на всіх одна,
одним-одна, —
усіхня; першопочатково —
єдина, Коновалюкова.

* * *

Мости, що спалені були,
Озвались, ніжно продзвеніли,
Десь тут вони, не відлетіли,
Мости, що спалені були.
Ще ними можна
в рай бодай,
Мостоми, що слізьми горіли,
Займатись довго не хотіли,
Хоч врешті спалені були.
Не треба раю.
Під мостоми
Брести три вічності до брами:
Де хтось не той тобі відчинить,
Тебе похвалить не за те,
Не ті підносячи причини.
Аж браму цвітом замете
Якась незвична заметіля
Із присмаком гірких димів,
Які здійматись не хотіли,
Як ти палив...

* * *

Це Богородиці очима
Скресає далечінь Дніпра.
А ця хатина-прахвилина
із потойбіччя визира.
Ці верби храмами здалися
Крізь неприкаяний туман,
Ці храми кронами знялися
І дотягнулися до ран
Небесносущих.
Світ лікує
Дніпровська рідна сторона.
Хоч світ не знає і не чує:
Ні що вона, ні де вона.

* * *

Стояла осінь при вербі
(йшла звідусіль в нікуди).
Була така якась собі...
Неначе груші на вербі.
Така, як усі люди,
Коли спішать-біжать собі
ізвідусіль — в нікуди.

* * *

Врочистий, наче коляда,
Дебелім колом-покотьолом
Цей світ летить крізь виднокола —
Світи навстрічні угляда.
Світів строката череда
Крізь наш товпляться розминуться,
Щоб, розминувшись, не діткнутись:
Немов щедрівки — коляда...

Художнику, коляднику у Бога,
Чи бачиш: доля твоя — не убога,
Отож і стеж
Із гарбузових своїх веж:
Як світ зі світом не віднайдуть меж.

* * *

Н. Г. Ніколенко

Коріння п'є золи нектар,
Квіткам дісталосся нектару.
Зола забула про пожар,
Квіткам не хочеться пожару.
Квітки самі собі яріють,
Схилившись тихо на хатки.
В хатках співають тітоньки,
Дядьки в хатках від співу мліють.
Над розімлілими хатками
У високостях, день при дні,
Хтось шиє — білими нитками —
Давнопогаслії вогні.....

* * *

*Мистецтвознавцеві Володимиру Підгорі,
згадуючи його Слово при відкритті Му-
зею Федора Коновалюка у ВДТУ*

Вітряк не ловить вітру,
кіт — мишей,
глядач художню істину
не ловить.
І все тоте Художника
неволить.
Але Художник
творить не лише.

Він ще й живе (ятриться),
переходить
уповні серця шлях вам, навісні:
аж поки в колір неба переходить,
у колір лану раптом переходить,
у колір бруньки нащось переходить
чи у якісь невігійні пісні,
чи в бозна-що,
бозна-яке, незвісне;
вітряк не ловить вітру,
кіт — мишей,
глядач — художніх істин.

* * *

Піти в поля — і там лишитись,
Піти в сади — і процвісти,
А одцвісти — не обізлитись
В годину млавої сльоти.
Пейзаж душі — нестерпно світлий,
Душа Шевченком пройнялась.
Метуть пейзаж космічні мітли,
Щоби Роси вродився Князь.
І Князь Роси зросте небавом,
І коронується в полях:
Змагати Кривду — не за славу, —
За совість чисту — не за страх.

* * *

Т. Б. Буяльській

Навесні, оповесні, лиш крапля,
Запашним пропахнувши льодком,
Зграбно на тверду землю скрапне,
А за нею друга — яструбком,

Вже художник пензлі омиває
Лиш таловиною, бо вона
Пензликам видючість набавляє, —
Сонячно-сяйна таловина.
Оступилась буря за борами,
Повесніли очі у звірят,
Заживають веселіше ранні рани,
Уростають в рами серця драми,
Стриманіш підрамники горять.

* * *

Земля всесвітнього ясиру,
Прабожим духом ще жива,
Посеред світа — потаймиру —
Нерозкраденна — о, дива!
Скількох галерників вродила,
Скількох гаремниць сповила!
Земля вродливо-юродива,
Земля гаряча, як смола.
А ті галерники — достоту
Сало-пшоняні двигуни.
А ті гаремниці... від поту
Не просихають, знай, вони.
Земля довірлива, мов донор,
Народ добрячий та плохий:
Сто тисяч множений на гонор,
Мільйонно ділений на гонор,
Такий співочий, аж... німий.
Сусіди пам'ять в нього вкрали
(як з усіх боків визволяли),
Тож він росте, немов трава;
У ямі силосній зимує,
Нерозкрадений — о, дива! —
Що хоче чути, те і чує,

А бачить те лиш, що покажуть,
А знає те лиш, що розкажуть,
Його капуста-голова.
Йому служити? З ним іти
До його «світлої мети»
В сусідський котелок бездонний?
Що вдієш, Федоре? Бодай
Йому його покажеш край,
Над краєм — строгий небокрай
І серця гони.....

* * *

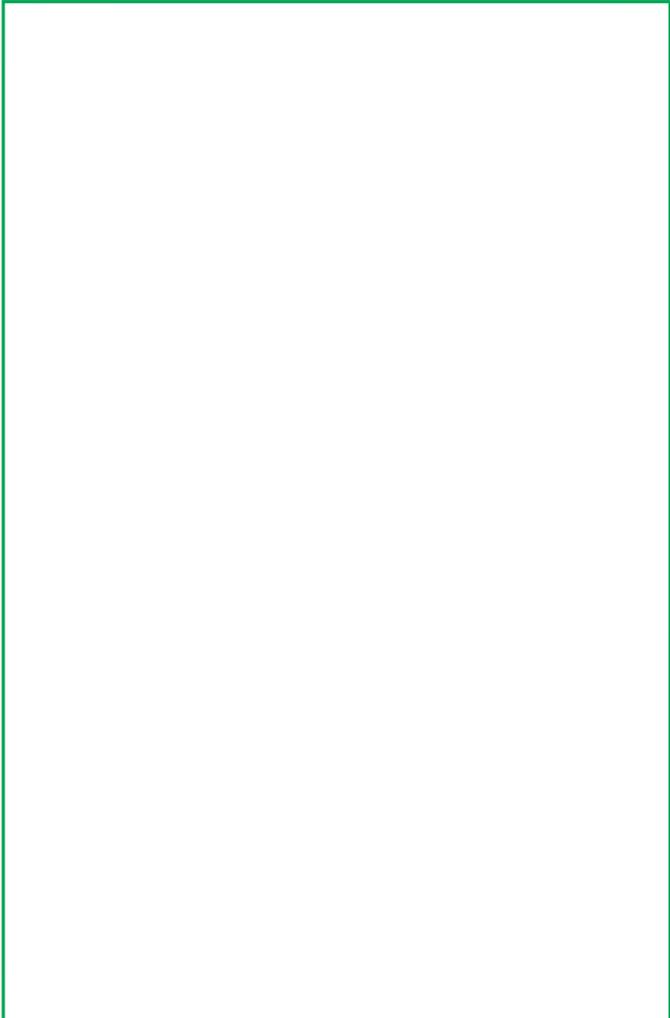
Не цінений, неоцінений,
Немов у суховій роса,
Художнику нерозкрадений,
Твої незгасні очеса.
Непохилимі небеса
Твої підперті далиною,
А долом, яром-долинОю
Яснить яса, ячить яса;
Не всім чутна, не всім помітна,
Непогамована яса,
Непофальшована яса.
Прозрінь ясу, ясу просвітлень
Полотна, гоєні, несуть
Через житейську каламуть,
Крізь шум вселенської дровітні.
З чужих відсвічуєш зіниць,
І в цьому є твій труд щоденний,
Художнику нерозкрадений,
Повірнику зірниць-денниць;
Нерозкраденної землі,
Нерозкраденного народу
Душе прещедра, дивен плоду,
Нерозкрадених на чолі.

* * *

Зустрінемося в житньому стеблі?
Чи, може... у бузковій насітинці?
При світлі мислі Вашої, при днинці,
На нашій, на своїй — невже? — землі.
Із пісні погукають журавлі,
Розчулиться земля під журавлями...
Чи світ забуде про старі жалі,
Новими збагатившись жалями?
Бозна-хто знає... Але жаль мине,
Коли на собі кожен з нас відчує,
Як сущий хтось... стебельце те... малює
(чи насітинку ту) як щось одним-одне.

ПСЕНЬКА НАВИРИСТ (2)

«Чому так складно:
облітає листя?
Чому так просто:
не вертають люди?
Чому хрестів на цвинтарі
розкрилля?
Чому паде,
згорнувши крила, птиця?
Чому моє «чому»
не одлітає:
мов стало чумне,
поселилось в грудях?...
Найкращих літ
спішить у вирій згряя —
услід сльозюся:
«Що то з нею буде?!..»

Цикл 3-й

Фр Конобалик

САД ЦВ ТЕ. ШУЛЯВКА. 1940*К. П. Сокур*

Сад уцвітає в небеса,
Так просто: небесам — обійми;
Хоч небеса геть ненадійні —
Щось в них там ходить бокаса:
Напівтони чи напівтіні? —
Сад небесам розкрив обійми,
Сад уцвітає в небеса.
Сад світлоточить, мерехтить,
Сад горя-лишенька не знає.
Внизу Шулявка гомонить —
Не досягає.
Був під морозами крихкий,
А нині став небесноцвітний,
Небеснопам'ятно-примітний,
Небеснорадісно-гнуцький, —
Всім заповітний.
Міняє пахощі на бджоли,
Меди міняє на слова,
Люд перемінює, звідколи
Цвітіння — в небесах — трива.

90-а ВЕСНА

Промерзло Дерево
до нитки порохна,
що восени ввійшла у серцевинку.
Це — Дерево Дерев,
у нім дріма... весна:
завмерла, зацоцобла весневинка.
В прикорені?
У бруньці? Хто те зна?
Але — весна,
невимерзла весна,
здається... дев'яноста... запашна....
сльозоточива невідь-мерехтлінка.

* * *

«Відлига буде!» — каже сніг.
«Або й не буде!» — кида вітер.
Цей сніг — гарячий печеніг.
Цей вітер — сіверко примітний.
Втікає тиша у нору,
Де сніг з піском мішається.
Вороняче тривожне «кру!»
Гуашню розпливається.
Гойднувся граб. Хить, дубцю, хить! —
Це твому листю не зашкодить.
Відлига мерзне. Сніг — скрипить.
... У генах вітер колобродить.

ПЕРШИЙ СНІГ У КЛАВДІЄВОМУ. 1971

Десь перепудривсь пилюгою,
Тут розгубився у траві,
І, не пригорнутий травою,
Віддався стежці-удові.
Не найчистіший, але — перший:
Сьогодні-завтра відлетить
Його душа. Але й померши,
Він сніговито буде жить
У пам'яті дубків черлених,
Що їх уславив нині він —
М'який, гарячий, невтоленний,
Собі самому навздогін.

СВЯТ-ВЕЧОРОВЕ

Мороз куті їсти не йде.
Кутя без морозу дляється.
Мороз понад ставом
став, аж гуде,
мороз до верби лицяється.
Верба під морозом
не впала коли б.
Верба в бік куті
показує.
Мороз вербою скрип-перескрип —
мороз, драбуга,
в екстазі є.
Вийшла Тамара Мороз-Коновалюк
мороза усовіститоньки.
Де там! І їй не дається до рук:
хіхоньки править та хихоньки.
Мороз куті їсти — ні-ні,

Кутя без морозу гiрчиться.
Кутя без морозу о завтрашнiм днi,
того й гляди... прокiльчиться.

СЕЛЯНСЬКА ПАННА НЕМИНУЧIСТЬ

Якась розгойдана блакить,
Якiсь невиспанi кольОри.
Горбок рокитами кипить,
Рокити з вiчнiстю говорять.
Незрозумiлi речi їх
Для нас, занурених в безгучнiсть.
Спинилась, дивиться з-пiд стрiх
Селянська панна Неминучiсть.

МАРНУВАННЯ СЛАВИ

Слова — на вiтер,
Фарби — на Днiпро.
Життя — на бiлохмар'я перелiтне.
А — славу?
Славу — у старе вiдро,
Що протiкати вивчилось за лiто.
Хвиляє осiнь,
Б'ється в берегах,
Щоб до зими прибитись опiвсили.
Бредеш грузькою стежкою на шлях,
Який веде, казав хтось...
Iз могили
На шлях поглянеш далi — i назад
Оглянешся (де також все в туманi).
Яка ще слава? Морок напiвправд
Своi липкi до тебе тягне дланi
Iзусебiч; аж навиць з потойбiч.
Але — iдеш. Не затуляєш вiч.

ПО ВІЙНІ

Зброя незграбно в землю вгрузає,
В небо віржавлюється день при дні.
Зброю усяк уцілілий вславляє
Знов по війні.
Зброєю ситі по саме горло
Простори, надра, людські чуття.
На постаменти гордо-прегордо
Зброя вповзає: «Люди, — гаття!»

МАЛЬВИ ЛЮБОСТРАСНІ

Спекота. Мальви любострасно
Низають — передсудний? — день.
Дощ — за прогнозом — вийшов вчасно,
Лиш тут його — анітельень.
Світило палить повсякчасно,
Хмарини випаливши впень.
Прогнози марні. Із прогнозом
Печальний шкандибає дід,
Чехвостячи космічний розум
У Бога, в душу, в небозвід...
Дідуга строгий-перестрогий
Жалю до Господа й не мав.
... Якщо Бог є — простить старого
І зглянеться на вульви мальв.

ВІЧНИЙ ПРИВИД ДИТИНСТВА

Може так бути, а може не бути:
Вітер вітрила дерев напне,
І краєвидик вітром попутним
Геть у дитинство чиєсь майне.
Туди, де вітер роблять дерева,
Метляючи гіллям чимдуж.
Туди, де сходить зоря вишнева
З-поза блакитних руж;
Де ластів'ята вдатні на втори,
Шпак деренчить голосами всіма;
Де прикидаються навіть кольОри,
І тільки совість — собою сама.

РИБАЛКА. ШЕВЧЕНКІВСЬКИМИ МІСЦЯМИ.

1957

Ця жінка вудить на юшку для двох,
Заклинаючи річку й рибинку.
Ця жінка вивудить, видить Бог,
Незабутню щасливу днинку.
Такого щастя іще не було
На білому-синьому світі:
Сонце ясне, зрозуміле чоло,
Поглядом води зігріті.

* * *

Весна, Шулявка. Либідь проступила,
Із-під боліт означилось русло.
Сніги втрачають крила, і несила
Снігам уже злетіти. Роз-вез-ло!
Снігів прозеленава кривця сходить
У Либідь-вену, що на скроні дня
Пульсує, набрякає, перешкодить
Весні спішити далі навмання.
Весна. Шулявка.
Ах, весна-Шулявка!..

ЗАБУЗИНІЛО ПО ВЕСНІ

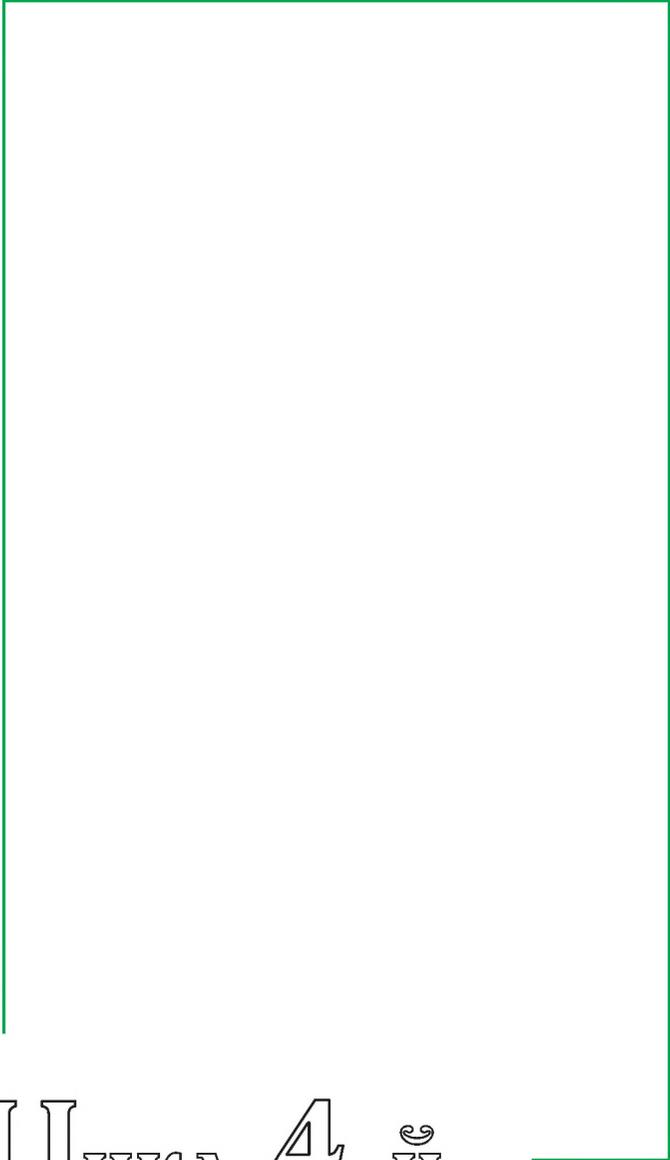
Вслід за бузками — бузина:
ряснить, як ноти на попітрах.
Забузиніло у повітрях!
Вростає рідна сторона
З весни у літо.
Кудись летить чиєсь брИнь-брЕнь,
шпачок висвистує паролі.
Щось має значити цей день
(щось мав би значити й цей день!)
на терезах земної долі?

ПІСЕНЬКА НАВИРИСТ (3)

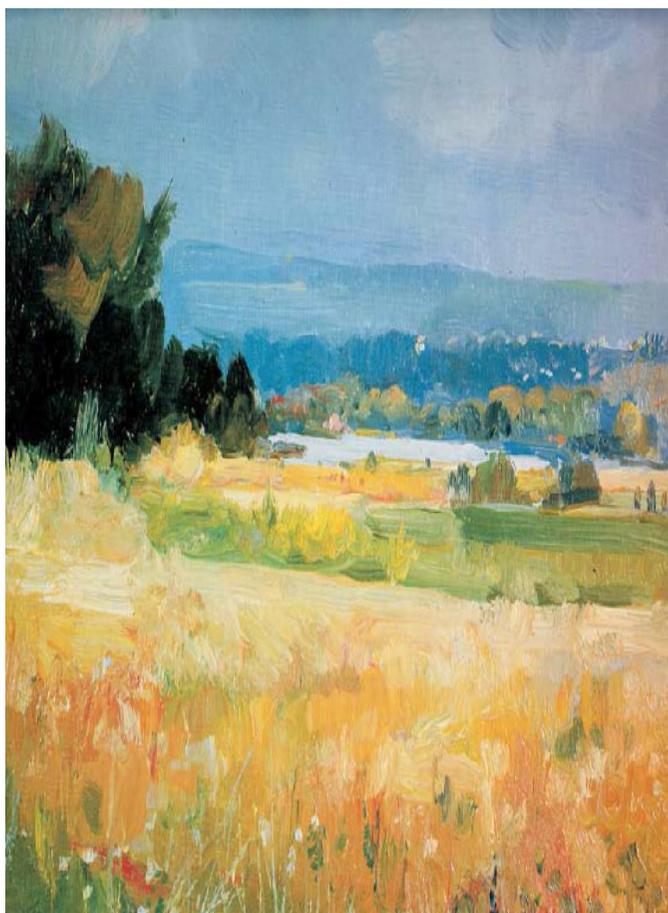
«Чим аж така солодка втіха —
щоденний невідомий шлях:
чи тим, що, з лиха та зо сміха,
душа зросла на буряках
(гартуючись по будяках)?

Чим аж такий недремний янгол
на невідомому шляху:
чи тим, що серце його багне
в годину добру і лиху?

Чим аж такі щасливі літа,
розтрушені між бакаїв:
чи тим, що втому цього світа
ти не помітити зумів?»

Цикл 4-й

Ф. Коновалюк

ВИД З ОБОЛОН НА ВИШГОРОД. 1945

З Оболоні на Вишгород
пасмугастий вид.
Червень липеня вишколив —
за науку не встид.
Між лугами та водами
темновіють ліси.
Погляд йде перебрдами
і слідами яси.
Поза Вишгород, далі йде:
аж до вічних узвиш,
де пасмугами сталими
синь, покладена звиш;
небесами зіходячи,
повертає назад
погляд, наче до родичів,
до липневих левад.

* * *

Калина калині не скаже,
Ялина ялині промовчить,
Із чого береться сажа,
Про що дим березі торочить.

Спішили дими димарями,
До сонць димарі звучали,
Проміння падало прямо,
Конала вода у Почайні.

Змішалоя з праведним грішне,
Чорнилися сажею брови,
Сніги грозились торішні
Калині за «Будь здоровий!»

ВЕЧІР НА РІЧЦІ ПОЧАЙНІ. 1952

Дні промайнули клечальні,
Скрушно зітхнули бузки.
Вечір на річці Почайні
Ниже відтінків разки.
Барва розбуркує барву:
«Нині здивуємо чим
Генія Краю примару
понад мольбертом старим?»
Барва відказує барві:
«Місяця, дай, підождем,
Щоби на березі правім
Барвний врядити Едем».
Хвилю хвилина спиняє,
Але вловити дарма

Відблиск, що хвацько щезає:
Був...Чи не був?...Нема...

ПІВНИКИ.1970

Півники щойно з клумби,
Зарошені по колінця,
Трепетні, зизопері,
Чубляться, наче живі;
Півники — квіти не-смутку,
Міняться — не переміняться.
У вазі тамують зрізи,
Травня сторожові...

* * *

Скачуть коники в чистім полі,
Аж дрижить, опадає роса,
Перескакують тлуми недолі,
Скачуть просто у небеса.
По зеленому ще,
Ще — зелені,
Скачуть вискочням із-під ніг,
Непідковані, безстременні,
Прославляючи рідний моріг.
Перевищують тисячократно
Власні розміри їхні стрибки:
Рекордсмени світів не-вар'ятних —
Незмальовані коники.

КИЇВ. ПОШТОВА ПЛОЩА. 1965

Київ. Поштова площа.
Голуба навіть нема.
За обрієм — Пирогоща,
До обрію — давня зима.
Київ. Площа поштова.
Знеструмлений вбогий тролей.
Тролеєм хто — в ліс, хто — по дрова,
Хто — далі аби від людей.
Київ. Непевна епоха.
День. Перелітні сніги.
Тінь скоморо... Архілоха?..
Слід...бойової ноги?

* * *

Овдовіла земля, овдовіла,
Обезбожила, осиротіла;
Обезбожена, осиротіла,
Почала сиротити нас...
Гей, сирітко, гукнися сирітці:
Квітка — пичці, а пичка — квітці,
Борщик — кашці, дьоготь — медунці,
Дурник — дурневі, думонька — думці,
Гриб — картоплі, сивусі — квас...
Гей, сирітко, сирітці гукнися,
А бодай незлобиво наснися
У сякий-такий час...

ПІД КАНЕВОМ. 1960

Під Каневом дві хатки мерехтять,
Вгрузаючи у пагорок по зливі,
Одним дотичним путівцем щасливі,
Під Каневом дві хатки мерехтять.
За пагорок заходить мандрівник.
Дві хатки навздогін йому зітхнули.
Зітхнули, а немов уже й забули:
Який він був на дотик і на крик.
З-під Канева не вернуться літа,
Хіба якось доплентають надії
(із тих надій, що завше не при ділі).
Але... Але... відлуння... доліта?

* * *

Серед людської юдолі,
Сонцю і небу навстріч,
Церква яснить на Подолі
В десять мільйонів свіч.
А прихожанину церква —
Писанкою навспак:
Ніжно розписана, тепла, —
Божого знаку знак;
Із-під самого склепіння
Серцю й душі яснить
Кротке благословіння,
Вічністю сповнена мить.

* * *

Одного життя замало,
Самого життя замало,
Молитви, труда замало,
Крізь сльози співу замало,
Терпіння, героїства замало,
Відважної смерти замало,
Відсутності тіні замало,
Аби зрозуміти цей світ,
Де квітка востає в міт.

* * *

Цей світ не без вісти пропав.
Але так само невідомий,
непередбачний, не-
вагомий,
як і тамтой, що — Боже, збав! —
Не народившись запропав, —
Чудовний, диблений, судомний.
Цей світ пускає на поріг,
Але чатує за порогом,
Де, сам собі за оберіг,
Варганить дульку не спрожогу.
Цей світ зведе тебе зі світа,
Не вперше зводити йому;
Цей світ тебе дістане звідтам,
Де сам не зна, чому й кому
Він першораз не зовсім вдався,
Не зовсім вдало запропався,
Втікаючи від пензля, аж
У безвість ту, котра... була ж?

КАВКАЗ. РІКА ХОСТА. 1958

Не йшла гора до Федора,
Федір прийшов до гори.
Бештався Федір дебрями,
Але дійшов. «Говори!» —
Мовив до неї злагідно,
Аж вчудувався нараз
Зліва і справа-ззахідно
Велеречивий Кавказ.
Заговорила — глибинами,
Барвно відповіла:
«Буду тобі й Україною,
Славний аро, алла!..»
Бесідою просвітлений,
Федір пішов гопака.
Збоку його наслідувала
Хвацька Хоста-ріка.

ВІТЕР НА ДНІПРІ. 1957

Сьогодні вітер на Дніпрі,
Сьогодні рвійний верховодить,
Холодну синяву розводить,
Як маляр фарбу у відрі.
Дніпро сьогодні сам не свій,
Дніпру сьогодні день за два.
Вродився вітер-буревій,
Де ходить хвиля-голова.
Дніпром рожденний, вже гуде,
Уже нейтрино розметав;
Під чуйним пензлем де-не-де
Уже себе собою мав.

* * *

Рожева брунька бруньці сірій
Кивнула радісно: «Живем!»
Рожевий прочинився ірій
Рожевим днем.
А сіра брунька — посіріла,
Немов емблема сіромах.
А далеч ірію зомліло
Вцілілий протинає птах.
Вціліли брунька і весна,
Вціліла тиха, щемна радість.
І хто те зна (а хтось же — зна!),
Навіщо сон — про сіру — справдивсь.

* * *

Наче вийняток задля правила,
Підсковзнувшись на гаманці,
Вічність Часові ріжки наставила,
Подалася з Художником на манівці.
Час покинутий, самодурствує,
Жалю сам собі завдає:
То комашку засипле дустами,
То кубло у кубельці в'є.
Але й Вічності не щасливиться
Із Художником на манівцях:
То замерзне, то недодивиться,
На іржавий наступить цвях.
Занедбавши Художник почесті,
Не вгада: возз'єднати як
Час із Вічністю (хоч би — почасти,
На часинку, часом, наївняк).

* * *

Картина — ніби корабель:
За ватерлінію — крайнебо;
Пливе з халепи крізь халепу
Картина, ніби корабель.
І допливе таки, ачей,
Колись кудись, в годину добру,
До тих омріяних очей,
Що воскресять її хоробро:
Аби воскрес і день, і крес,
І погляд гречний, і оселя,
І білена душею стеля
В добі якихсь недо-чудес.

ПІСЕНЬКА НАВИРІСТ (4)

«Гончарую в майстерні осени...
Беру глини зелено-зеленої,
і ліплю, і на бабинім літі випалюю,
і рядами вряджаю до крайнеба
диво-глеки полив'яні.
Моя осінь прискіпливо мружиться,
луска щиглем, вітрами подмухує,
наливає напою блакитного,
трунку точить у глеки їдючого...
І вони розкисають поволі,
і череп'ям валяються долі.
...Чи піднімеш, далека прочанко,
череп'ята мої передчасні?»

Final

Кручені паничі.
Сонцестійкий будяк.
Кручені не уночі.
Сонцестійкий, позаяк:
Косо, криво росте,
Твердо щербить косу,
Цвітом кривавим цвіте,
Глибоко п'є росу.
Кручені ночі і дні,
Верчені душі й серця;
Сонцестійкі на пні,
Вітротривкі, як ця:
Смагла, голодна, ясна,
Мовна, та — мовчазна,
Навстіж виплекана,
Вистраждана до дна.

Цикл 5-й

Фонорогіттак

УМАНЬ. СОФІЇВКА. 1943

*Ж*іколи так ще не світилися хати,
З часів, либонь, трипільських не ясніли,
Як оце'о під Уманню, де ти
Свої останні змішуєш білила.
Такого сонця на таке вапно
з домішком такої білоглини
Ти й сам не бачив (як же ж це воно?),
Як цеї'о, софійної, години.
А як яріє глина червоняста
На стінах шоп, обпалена в печах!
Тут зайти — й ті гукають «ох!» та «ах!»
На це вапняно-глинянеє щастя,
На цей відсутній сум, зужитий страх;
На ці віконця о сьайних хрестах.

ВИД НА ДНІПРО БІЛЯ КИЄВА. 1944

Над яром, пагорка супроти,
Тремтять за свій баgreць кущі.
Туман чи сонце, чи дощі —
Яр знає шлях свій... у болото.
Сьогодні — хмарно, сірувато;
Лежать у фосах рукавці.
Бач, до русла далекувато
Брести із пензликом в руці,
На берег ставши.

Далекувато, а цікаво:
Із рукавця — на острівцець,
З коси — у фосу, ліво-право;
Кінчатся фарби — не терпець.
І добрести, і святкувати
Дніпрову широчінь, дивись,
Ту широчінь, котра вже — вись:
Крайнеба лінію горбатить!

* * *

Журавлі колодязьні
Скоро відлетять,
Скоро не повернуться,
Не благовістять
Ні усмішок знічених,
Ні хмільних зачатъ:
Журавлі колодязьні
Прощально скриплять.
Журавлів колодязьних,
Вартівничих щастъ,
Ні разом, ні порізно
Вирій не віддасть;

Без них же й колодязі
Висушить напасть,
Вимуливши, витруїть
Беручка напасть.

* * *

Це почався початок зими,
Це тремтить вже промерзлий листок,
Це на вітрі од вітру слізьми
Захищаються очі жінок.
Це світлішою стала рілля,
Це чистіше заграла луна.
Це крихкіше зламалось гілля.
Це поближчала давнина.

КУРЕНІВКА

У Господа у пошанівку,
Перуну рідніша, однак,
Куриться в снігах Куренівка —
Душі невідомий маяк.
Куриться, як тисячу років,
Невичахлих осене-зим,
Невиболілих пророків
Душі смолокурний ензим.
Увечері, зрана — куриться! —
Бувало, що й дим без вогню,
Куриться, але бадьориться,
Немовби яке парвеню.
Куриться, сльозу добуває,
Добути ж не може — хоч вбий.
Чи знає, а чи добачає,
Що тут він, ось'о, курінний.

* * *

Це почався початок весни,
Пагорб вляпався в небеса,
Винуваті сніги без вини
Відповзають в яри бокаса.
Із небес задивився пан Біг:
Хто це там на горбочку і чом
Своє листя черлене зберіг,
Щоб весні посилати «цьом-цьом-м!»?
Даленішають далі — овва! —
Ворохобляться марева там.
Не звертає уваги трава
Ні на кого — дивується Сам.
Бо трава здобуватись на ріст
Узялася в усіх, звідусіль;
Дня додалось на заячий хвіст —
Не натішиться березіль.

СІРИЙ ДЕНЬ. 1950

Сірий день наскрізно сірий:
Просірілий небозвід,
В сірих хмарах сірі діри,
Сіре личко, сірий спід.
Сірим-сірі, пересірі:
Гай-гайок, листок, льодок...
День — природи характері,
День — стовковисько думок.
Сірим-сіро, сіромашно,
Сам собі хоч сядь та й плач.
Сірим-сі... А все ж — не страшно,
Бач. А бачиш — передбач:
Варто променю пробитись

Хоч на хвильку, хоч на мить, —
Сіре вибухне блакиттю,
Перетвориться в блакить.

ВЕСНА НА ЖУКОВОМУ ОСТРОВІ. 1959

Весна на Жуковому острові
Непередбачна така:
Зелень блакиттю вигострює,
У плесо пірнає з листка;
Виринувши, оновлена,
У жовтоцвітах зітхне,
Берестові усиновленому
Щось сороміцьке шепне.
Фосою поплуганиться:
Де б червінькове знайти?
Об штурпачка пораниться:
Радісно кров'ю зійти.

СПАС НА БЕРЕСТОВІ. 1947

Спас на Берестові,
На Берестові — Спас:
Спасає душі живі,
І, може, яку вже й спас.
Від Берестови дві верстві
Корова траву пасе,
Травинки живі-живі
Пасе — ніяк не спасе.
Крутиться Земля жива,
Спасає своїх їдців.
Незрушна Берестова
Дивиться в нетрі віків.
Бачить же, бачиться, там,
В інших віках, назвороть,

Як душі праведників
Вирощує кроткий Господь:
Неначе бабця яка
Морквочку на грядках...

ЧЕТВЕРТИЙ ВИМІР

Десь тутай був четвертий вимір,
Допіру мовби, осісьо.
Побув... Загув, безслідно здимів,
Ковінька мамі Пікассо!
Бредеш, тривимірний, в тумані:
В руці — палітра, в лісі — жезл,
Та щось тебе такеє манить,
Такеє несусвітнє, вже ж.
І несусвітнє, й нетутешнє,
І неймовірнє, а — справдешнє,
Чотиривимірнє, авжеж.

* * *

Оце, либонь... священний ліс?
А це немов... священне поле?
А це — з-під ніг та з-під коліс —
Священний шлях? Всміхнися, доле!
Всміхнися, доле, і веди
Священним шляхом, лісу мимо,
Аж до священної води,
Аж до освяченого диму.
Вогнем освячені дими
З-за лісу тонко прозвучали
Понад небеснії причали,
Попід небесними дверми.

БУВАЛЬЩИНА

Мішки полотнищами стали,
Яблонська з фарбов тут як тут:
Мішки на них намалювала
І гори хліба — щедрий труд
Колгоспниць радісно-щасливих, —
І в щедрю славу увійшла
Художниця не з вередливих,
Майстриня пензля-помела.
Нащо ж до Федора зійшла
З висот омріяної слави?
Цікава думку знать була —
Про свої твори — знать цікава.
І він, медвідь, не пощадив
Ні слави, ні прекрасну даму,
Сказав — неначе присудив:
«Трудились Ви, Тетяно, дармо.
Була би користь більша всім:
Народу, партії і жити,
Якби з полотнищ, уявім
(тих, що зуміли Ви зужити),
Мішків колгоспникам нашити».

ПСЕНЬКА НАВИРИСТ (5)

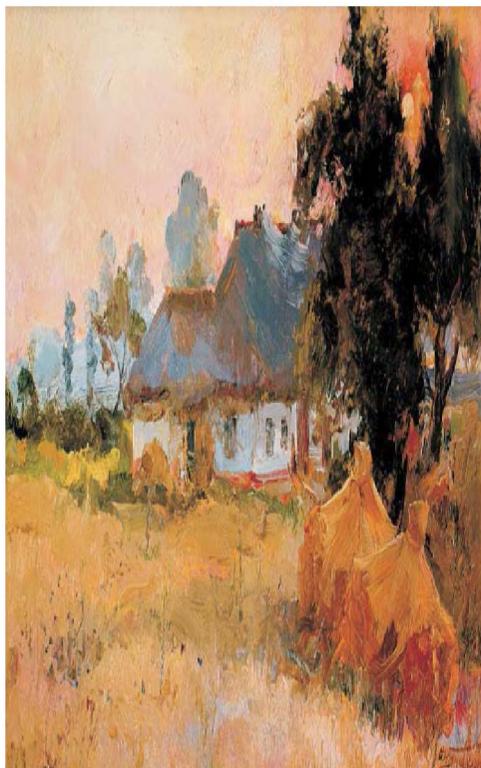
«Добре бути невідомим,
з цілим світом тет-а-тет;
славно слави не вживати,
особливо — наперед.
Гарно не користуватись
і довір'ям (будь-чийм!),
на підтримку не спиратись,
на щаблях не спотикатись
(про все інше — промовчім!).

Промовчїм про бараболю
(про мундири про її),
про борцїв за кращу долю,
що пішли у холої;
ні словечка, з уст ні пари
ні про латки на штанах,
анї про каблук відпалїй,
анї про черствїй підпалок,
що являвся в мрїях-снах.

Добре знати-умишляти
цілоденнїї труди,
не спішивши — устигати
ї сюди, ї перетуди.
Ї-а найкраще, найдостойне
перед янголом своїм
не просити щастя гоїне,
не ятрити невігойне...
Про все інше — промовчїм!».

Цикл 6-й

Ф Коновалюк

СТАР ХАТИ П Д КАНЕВОМ. 1954

*Е*онця головешка,
неба ніч,
стерні та полукіпки
розпашілі;
стіни — й ті розжевіють обаплич,
стріхи — й ті за ніч не схолоділи.
Крони сизо плавляться зоддалік,
тільки над полукіпком
студно стали.
Чи це сонце встало вже,
як Тарас прорік,
оскверненну землю
судно палить?
Двері перегрілися,
призьба чинить вред,
пучаться в віконницях
шиби жаролиці.
Тільки дише спокоем
строгий силует
вічної — «солом'яної» — удовиці.

КИЇВ. БОТАНІЧНИЙ САД. 1970

Київ. Сад Ботанічний.
Переселенці хвойні
Тінь відкидають вічну
На чорноземі гойні.
Тіні внизу загусто,
Тінь звелась понад крони —
Нема на неї Прокруста,
Нема ухвали закону...
У тіні тій легко присісти,
Думці відкритися власній,
Скоринку черствущого з'їсти,
Забути усі напасті.
Та й так, в саду Ботанічним,
Якомусь-то бевзю над вечір
Бовванчиком здатися вічним,
Прообразом вічної втечі.

КОЛО БАЙКОВОЇ ГОРИ. 1964

Коло Байкової гори
Фіолет зітхнув на черлене,
Сам собі домішався в зелене,
А рудому гукнув: «Говори
Вколо Байкової гори!»

Звіддалік підступилось рожеве,
Підступилося знехотя мов,
Та в рожевому вечір зажеврів
(той, що зве несказанну любов;
ту, яка все одно не приходить;
чим сама собі кривдоньку робить...).

ТОРФИ ГОРЯТЬ

Торфи горять. Димлять, пекельно дишуть надра.
Дими повзуть, сотаються, ятрьать.
Нудотно-сірих днів похнюплена ескадра
Шматує виднокола, що болять.
Комусь — таки болять; за кимось, може, й плачуть.
Спливає часоплин, лишаючи імлу,
В якій чорти — і ті не б'ються навкулачки.
Горить жива земля, вогонь слугує злу.

ПОВІНЬ В ЛІСІ. 1970

Заманулося сонцю-гульвісі
Святкувати зеленого дня;
Розливається повінь у лісі
Звідусіль, навсебіч, навмання.
Повінь сяєва схлинно висока
Переповнює зелень довкруз,
Досягає сторонського ока
Межилісь, межоцвіть, межилуж...
Повінь чиста, пречиста, врочиста
Підіймається понад усе,
Між відлуннями птиць голосистих
Навстріч тілові душу несе.

* * *

Доля щедра, але не убога,
Вдача ніжна, та неговірка.
Диваком записаний у Бога,
Відбуваєш ролю дивака.
За твоє дивацтво-не-лайдацтво,
За твої неложнії уста,
За твоє мастацтво-не-трюкацтво
Любить тебе тайно творче братство,
Любить тебе, гадство, неспроста.
Любить люто, але — несвідомо,
Вийнятковно зрідка полюбля:
Велемовно любить, через кому,
Любить твого любомудрства для...

АВТОГРАФ ХУДОЖНИКА

Автограф художника —
пейзажу деталь теж,
в кожнім іншій пейзажі
щось іншеньке вам нагадує:
галузку на взліссі,
у травах — травичку й — еге ж? —
торфець на болоті,
на камені — дряпу-надряпину.
А то — на снігу вориння упале немов.
А то — у листвинні слідочок проталого інею.
Чи — ряску на плесі, чи — боцона пір'я і кров,
край поля — галузку, на літеру першу вкорінену.
Автограф художника — «Его» прозора вуаль?
Автограф художника — прощання чи благословення?

Автограф художника — то лиш завершальна деталь,
Таємна записка: «До завтра, моє натхнення!»

ПАРК ІМЕНІ ПРИМАКОВА. 1967

Якась чи земля не здорова:
Нужденні такі деревця;
Парк імені Примакова —
Кривавого верхівця.
Якісь журні сосненята,
Насіяні невпопад,
Розчімхані, як чортенята
Чи... вибухи од гранат.
Посаджений на убієнних?
Чи проклятий дітьми їх?
Парк відпочинку та...гігієни,
Парк для тих, кого
    Примаков переміг.

БОЛОТО В ЛІСІ. 1972

Володимиру Панченку

Болото в лісі молиться березі,
Береза відбивається в болоті.
Лягли чиїсь болотознавчі стезі,
Об тім болоті стезі — плоть від плоті.
В болоті величатися все важче,
Засмоктує болото любострасно.
Кору пречисту тратячи ні на що,
Болоту потурати повсякчасно?
Але засклить мороз болото в зиму —

Береза несподівано затужить,
На білизна довкільну невситиму
Свої порепи знічено примружить.
З-поміж беріз у лісі найтемніша,
Пропахчена багном, приземкувата,
Не гідна ні картини, ані вірша,
Увічнена задля болота-блата.

ОМЕЛА ВЗИМКУ

Краса зимова омели,
Вульгарна розкіш омели:
Зелені мовби-куполи
Поміж гілляччям сухоребрим;
І, як дивитися здаля,
То ніби зайве те гілля,
Що вище омели вросло у небо.
Немовби стовбур та розгілля —
Із омелою спільне ціле,
Доладне, радісне, граційне,
Цупке, розложисте, тривке,
Аж мовби-ніби не сівке.
Але розносять вутлі птиці
Сівке-липке, розпротаке
Насіння вбивче зелениці.

* * *

Якийсь такий міцнющий постамент,
Якась така скульптура ... не крихка.
Чи ж не бариться істини момент
Ув образі зубила-молотка?
До істини моменту доживем
В якимсь таким з незгірших поколінь,
Момент умент збагнувши, перейдем
З нерозумінь до нерозумінь:
Щоби кумири зводили нові?
Кумирами кумири побивать?
Сміття на смітник перти в голові,
До щастя нових нову гатити гать?

ПЕРШИЙ ПОДИХ ОСЕНИ. 1971

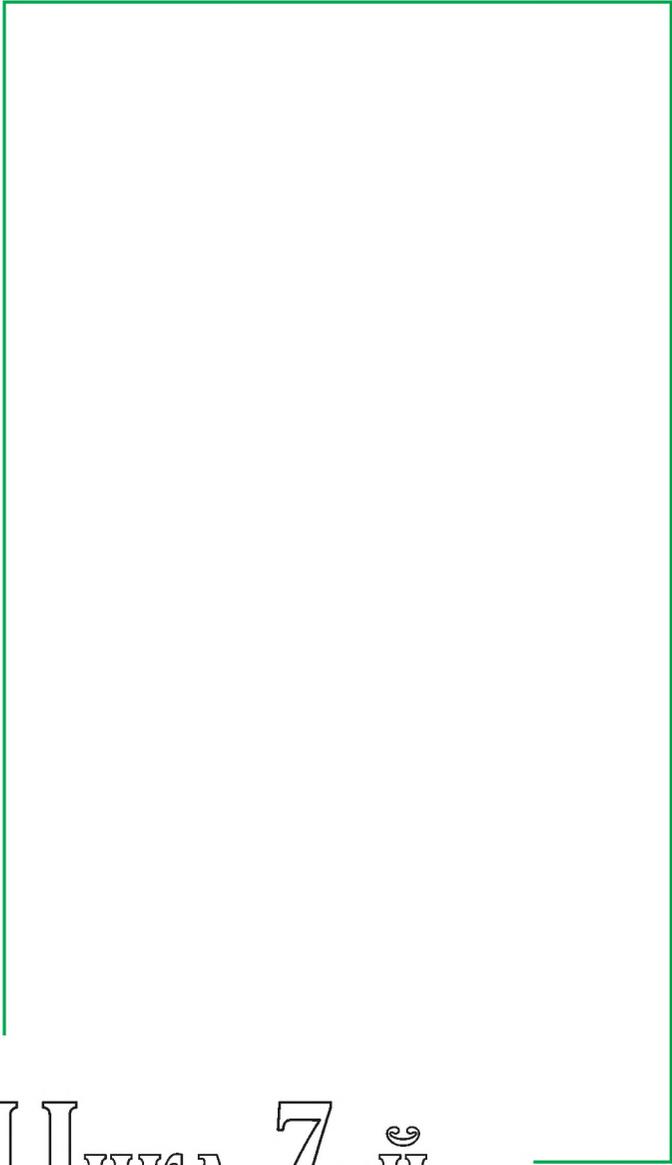
Перший подих осени
Серпня пронизав,
Перший подих осени
Кленові сказав:
«Не пишайся, кленоньку,
Дуже не гордись,
Поки що — зеленими
З нами розплатись!..»
Другий подих осени
Був-бо тут як тут:
З висвістами косими,
З прутом понад Прут...

ШСЕНЬКА НАВИРИСТ (6)

«Нікому заздрити не варто.
Хіба що, грішному, собі:
коли холоне чай у кварти,
забутий зранку, далєбі;
коли найкраці борщ і каша
не дочекаються тебе, —
тебе ж хмелить небесна чаша,
тобі смакує голубе.

Ніде, ніколи і нікому
не варто заздрити; хіба
ще тільки раз собі самому:
як творчі визріють хліба;
хлібами щедро годувавши,
п'ять тисяч (може — що й п'ятсот),
собі нахлібників надбавши
недонарод, протонарод...

Як — статись може — погордують,
зітхнути можеш, а проте
он'о вітри про тебе дують,
про тебе папороть цвіте».

Цикл 7-й

ФрКоновалюк

ЗИМА В СТАРІЙ КИРИЛІВЦІ . 1966

*М*ишиннопелюстково сонця схід
ліг на сніги дахів,
але не влєжить —
відбився в кронах і тини бентежить,
із-під снігів добути,
сонця схід.
Сніги, сніги!
Між кучугур — хатки:
будівлі, уповиті в кучугури;
відсвічують не всніжені боки
хаток праукраїнської натури.
Тепло ніяк не вивіють вітри,
не виморозять, хоч ти що, морози.
— мов пилок сливок паде згори,
і вицвітає ген напівдорозі.
Село — фортеця, тайни оберіг!
Дими рожеві,
тут же — тіней дебрі;
й лопата, ніжно встромлена у сніг,
й драбина, зацікавлена у небі.

ЗИМА. ВЕЧІР. 1954

Хатка синя, як підберезник:
шапка — менше,
темніший корінь;
аж дивується вечір-щезник,
закликаючи нічку чорну!
А до хатки — слідів траекторія
повз черешню виписує крюк.
А край сліду уже — от історія! —
мож' читати: «Ф. Коновалюк».

МІЖ ШУЛЯВКОЮ ТА БАТИЄВОЮ ГОРОЮ. 1958

Між Шулявкою й Горою
Відстань ближчає зимою —
Вір чи перевір:
Перебігши снігом першим,
Стань на Гору, кирпу втерши:
Онде він, твій двір?
На Батієвій стоявши,
В пам'ять ніжно увібравши
Рідну просторінь:
Трав підсніжених вдовіння,
Вороняче безгоміння
З-поміж безгомінь;
Обезлистілі дерева,
Поза ними — близькість мева
Ще й людей, людей:
Ті спішать, а той марніє,
На просторі бовваніє —
Сам не стямивсь,
де.

* * *

Черепиця вкрила черепашник,
Додала ваги та висоти,
І постав будиночок-безцвяшник,
краєвидець ніжно освітив...
Хтось, мабуть, коханий,
Хтось — нещасний,
Хтось — неусвідомлене байстря;
Той — невчасний,
Інший — передчасний,
Іще інша — просто з димаря...
Черепашник черепиці млосно
Весь належить, денно і вночі:
Фіалково, рястово, мімозно
Понад ними лебедять ключі.

* * *

Ні сіло ні впало — осіло
На денці самому ества:
Не тіло на мряку боліло —
Боліли фарби й слова.

Аж днинка доспіла по мжичці
Така — хоч до рани клади,
І виресли музі-мужичці
На глинищах райські сади;

І фарби щемлять — допотопно,
І слово медово мовчить,
Назавше мовчить — крізь полотна,
Нікого не прагне учить.

* * *

Півень на купі вугілля
Монументальний аж-аж.
Яблунь квітуче гілля —
Небесного раю міраж.
Пелюстя злегка видовжує
Теплесенький вітерець.
З пергою комахи Божії
Летять собі навпростець.
За ними й художнику Божому
Летіти б. Якби не терпещь.
Поміж вугілля купою
І стосом торішніх колод
Ідею якусь доколує
В білилах-не-перший-сорт.

* * *

Озветься прозелень в снігах,
Озветься на вітрах черлене,
Щоби душі підбитий птах
Щось прокричав неубієнне
Об цих ізраних снігах.
Неупольований усе ще
Він, птах душі, все ще такий,
Яким явився: не трепеще,
Не озирається на кий,
На камінь дідькової тещі,
На суд жерців,
На крик гідкий;
Ні на сильце, ні на сальце
У тім сильці — всі знають це

(хто навіть і не хоче знати,
понад тенетами літати)...
Сніги ще висвітлять багато,
Черлений бруньку прихистить ще.
Озветься прозелень — і свято,
А там, гляди, й пташине грище.

**ХУТІР БЕСАРАБКА
ПІД ЧЕРНЕЧОЮ ГОРОЮ. 1950.**

Небагато хутора, небагато,
Небагатий же хутір, не багатий;
Що й казати — саме звання,
Та ще назва,
Та ще — Гора:
Не якась собі, а Чернеча,
Й не собі — Україні усій,
Тій, отій, самій не своїй Україні,
Україні, яка не собі —
Всьому світу, еге, Україна.
Хата в землю вросла,
Навздогінці епосі;
Ранній вечір бузковий
Злидні сховав і приховує річку,
А з вітрила чинить пелюстку,
Яку вітер тримає сторч
На воді, по воді, проти ночі.

СВІТ ЗИЧЛИВИЙ

Миколі Суховецькому

Всякої зичать удачі
повні, розгойдані відра,
Зичать якогось натхнення
перса, самі не свої;
Духовного зичить змісту
напівпорожня макітра,
Не перемудрити зичать
не спізнені солов'ї;

Петрів батіг при дорозі
зичить не оступитись,
Криниця зичить здоров'я
і янголів — бузина;
Борони понад ріллею
зичать не простудитись;
«Не загубися!» — зичить
з-під борони борозна.

* * *

Малював художник трави,
а виходило: роса.
Малював художник небо —
поставали небеса.
Малював сніги — пороша
гостро пахла на віки;
малював хатинку — довше
йшли її руйнівники.
Малював горбів привілля —
не вивіювався люд;

малював усяке зілля —
йшли по зілля звідусюд...
Малював млина — і млин той
перемелював журу;
малював ріку — і плин той
починав із Сонцем гру!..
Малював рибальські сіті —
поспішав до них улов;
малював усе на світі,
а виходило: любов...

З БАБИНОГО ЯРУ НА ДНІПРО. 1982

З Бабиного Яру на Дніпро,
З чорноти рудявої у далеч,
Де Дніпро славутиться, Удалич,
З Бабиного Яру — на Дніпро!
Звідси погляд — ніби в перископ,
Ніби з-під потопу на Європу:
Чом би й не повірять перископу,
Понавиглядавшись Европ.
Биндочкою бачиться Дніпро
(око уляглося в рівень ґрунту).
Пригадати б Тору чи Таро,
Вигадати протоантихунту.
Чорнота рудява не пуска,
Але лівий схил розмили весни,
І на лівім схилі виника
Глина-глей всіх кольорів
тілесних.

* * *

Весни виснажливої зелень
Мільйоннолеза;
Весни вигадливої квіти
Всі неповторні;
Весни бешкетливої жаби
З кохання п'яні;
Весни останньої художник
Одним-єдиний.

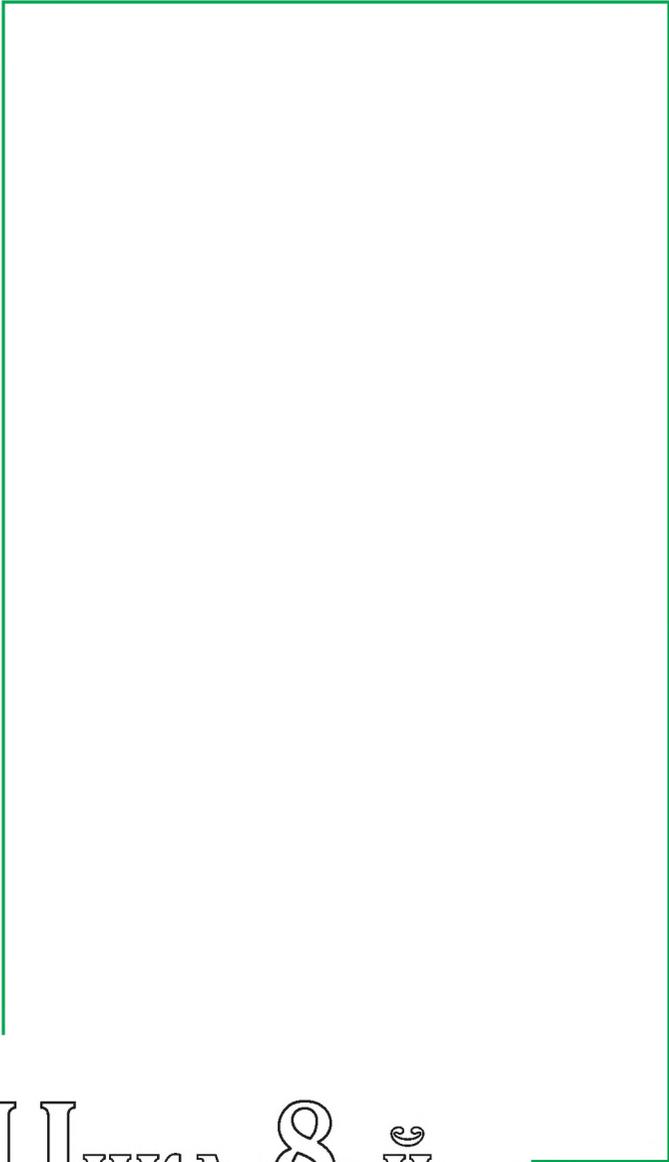
ПІСЕНЬКА НАВИРИСТ (7)

«Нехай собі, хто може — процвітає,
А я собі, як груша, зацвіту.
Ніщо у світі, звісно, не вертає,
Крім самоти. Шануймо самоту!

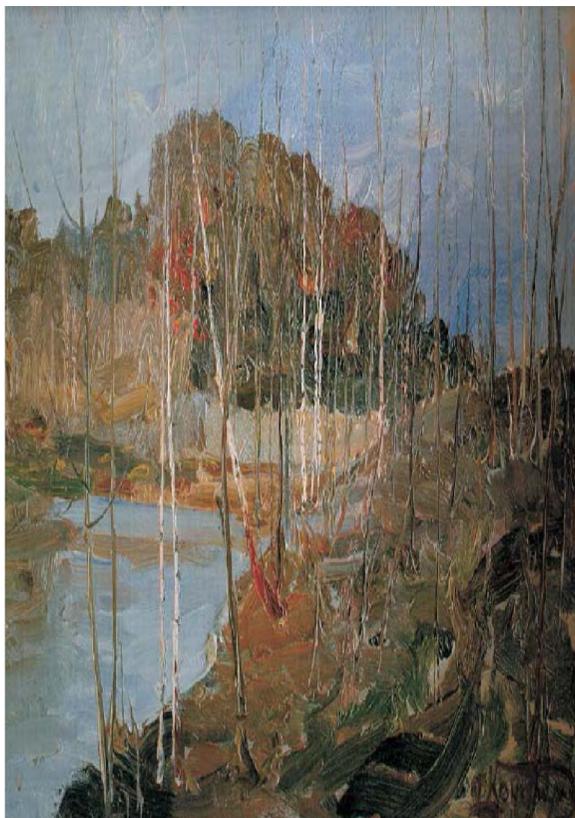
Нехай комусь до рук прилипло наше,
І він за наше нас найнять хотів, —
Ми посміхнімось: «Не про нас ця паша!»
І наймача пошлімо до чортів.

Ніщо не стане понад душу чисту
(брудне сумління — стопекельний жах!),
Куплена слава не заглушить свисту
Ні в поколіннях, ні в чужих світах.

Нехай собі, хто може — процвітає,
А я собі, як груша, зацвіту.
Ніщо у світі, звісно, не минає,
Крім самоти. Шануйте самоту!»

Цикл 8-й

ФКоновалюк

ВЕСНА. 1950

*В*еначе вітер у вітрилі,
Вітрило повнячи сповна,
Так в деревцятах цих весна
Сьогодні вчулася на силі.
А ще ж ні брості, ні бруньок,
Зі сну пробуджених, — нічого,
А вже пройняла світ спромога,
вже, уже післанцем Бога
Сюди явився Дивноок;
Щоб нас примружити, братове,
Нам підморгнути звідусюд:
Мовляв, що суще — те й чудове,
Включайтесь у природи труд!
В труд самовитої весни
Під проводом світлоблакиту,
У тайну світу уповиту
з високости й глибини,
далини.....

***

Георгію Багдасар'яну

Весна собі звучить,
весна себе не чує,
просвітлена блакить
в оранжах заночує;
хоч приморозки ще
ночами, як ординці,
являються вотще
гуртом і поодинці;
та все одно — весна:
як серед співу посвист,
обідрана сповна
наопаш і нарозхрист;
дарма, що мчать дими
в смертельне безгоміння,
дарма, що отай — ми
зі швидкістю старіння...
У небі мріє змії,
позуючи калюжі.
Весна собі самій
подобається дуже.

ЖУКІВ ОСТРІВ. 1952

Ігореві та Андрієві Кравченкам

Не сонячно, але — небесно,
Небесно-висяйно; партесно
Дерева в небесах звучать.
А тіні на траві — розмиті,
А у воді — ще й перемиті,
А змиті пахощі...гірчать.
То він веселий, то журний,
Суворий, загадковий доста

Чи, як сьогодні... А який,
Який він нині,
В цій годині,
Об цій'о, оцій'о хвилині, —
Розмито-перемитий острів, —
Який він справді,
Ну — який?..

СНІГОВА БУРЯ. 1954

По цей бік хати й шопи
Вже буря снігова.
По той бік шопи й хати
Затишшя ще трива;
Ще сніє-золотіє
Й в ріці — вода сплива.
По цей бік хати й шопи
Зібрались снігурі,
Вчепились за гілляччя,
Поважні — як старі.
По той бік шопи й хати
Повітря — аж дзвенить,
Та вже неначе рветься
Якась роздільна нить...

ХАТИ. 1965

Ще є такі хати:
Не відбирають, зграбні,
У ґрунту, у розгіль
Ні п'яді зайвини;
Стоять не на піску,
Самі собі порадні,

Сміються з-під дашка:
Дійшли із давнини!
Їх сонце відзначає гонорово,
Їм вільхи не чужі,
Їм верби гомонять;
Самі собі з теплом,
Самі собі у Слові,
Їх іній прихища,
Не вмівши прихищати.

ШУЛЯВКА. РІЧКА ЛИБІДЬ. 1958

Це знову річка Либідь —
Підпільниця жива,
Снігами підживилась
Підталими — дива!
До Либеді ж це знову
Хто йде, хто — лебедить:

Її, ріку медову,
Потай благословить;
Явились навіть кури
Живлющої їспить.
Сяйнули верболози,
А вільхи запашні
Сентиментальні сльози
Об цім зронили дні.

ДНІПРО ПІД ВЕЧІР. 1955

Дніпро під вечір —
пасмуги і тіні,
Дніпро під вечір —
олово й булат
І — трохи бронзи
(замість тої ріні,
яку у «Слові»
згадано у лад).

Вляглося сонце
(мовби ж не на дощ?).
Ледача хмара
уляглася стогом.
Усе це змалювати мус' прожогом
І повертатись до гарячих площ
Із цих своїх дніпряно-дніпрських
прощ.

БІЛЯ ШОНЕРТАБОРУ «ВЕСЕЛИЙ». 1974

Які хупаві вітерці!
І скільки їх: той — у березу
війнув-шугнув,
той, мов по лезу,
попід ліском на манівці
гайнув заклично. Цей, на стозі,
неначе в Бога спочива,
допоки оцей'о не в змозі
напнуть спідниченьку. Дива!
Дива та й годі з вітерцями,
на всі викшталти пустунцями:
вже ж кого хочеш надихнуть

на мрії, вигадки найкращі,
годящі й, теє... непутящі
(з-між тих, що випхають н а п у т ь
усе таки...).

**МІСЯЧНА НІЧ. ХАТА БІЛЯ МОГИЛИ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА. 1966**

Причілок сяйво місячне
(неначе Місяць — сонячне!)
Розсіює, кладе
На причілкову сторону,
Звідкіль сам Бог дивитися
На хату цю о цій порі —
Дивитися! — велів.
І двері, і віконниці
Притінені, східсонячні:
Минулось їхнє звечора
Із місяцем грання.
А причілкова — світиться,
Освітлює, висвітлює,
Манить і не обманює
О цій порі стіна.
І світяться по-своєму
Ключниці ген над стріхою,
Навхресні, вітром шмультгані, —
Гребінка як не як!
І виглядає хата вся
Чи духа, чи подвижника,
Чи хоч би... передвижника
Не снулої душі.

* * *

Високі береги ріки,
Ріка — потахла.
Повиступали вапняки,
Неначе кахлі.
Тепло здіймається навстріч
Промінню сонця.
Пейзаж сторіч, тисячоріч...
І де ж тут стронцій?

ГОРІХ ОБМОРОЖЕНИЙ

Мов, за гріхи, та не на гріх
(озвіться, грішники, о, де ви!).
Ге ж, не на гріх, а на горіх
Упав-лупнув мороз травневий.

Зчорнів горіх, геть занеміг,
Черемсі виплакався скрушно,
Такий собі: один за всіх,
Вкраїнсько-грецький непорушно.

Велів гілляччю: не журитись!
Гукнув корінню не лінитись,
Не ждати червня, так-таки, —
Вглибати, цупити, кріпитись,
Розгіллю зараз прислужитись,
Всі сплячі розбудив бруньки.

АНДРІЇВСЬКА ЦЕРКВА З ВИСОТИ ДЗВІНИЦІ

І. М. Дзюбі

Вітер свище, ніяк не досвищеться,
Деренчить об сонячний щит.
Андріївська церква над повинню вищиться,
Андріївська церква над світом мовчить.
А про що ж це ти, світе вітряний,
Та об чім це ти, сам не свій?
Бог — нічийний, незмірний, не зміряний —
Зрозумій;
Навіть серця найбільшого міркою,
З висоти найвищих дзвіниць,
Не доміряйтесь, не доцвікати, —
Горілиць, долілиць, навстрічлиць...
Залишається тільки Андріївська —
Понад повинню, навстрічлетка;
На дзвіниці її зустріньмося
Хоч півпоглядом, упіврядка.

MEMENTO!..

Усе вже було. Крім тебе.
Усе ще буде. Крім тебе,
Людино перед пейзажем
Твоєї — не надто — душі.
(Душа ж бо твоя нетлінна
Не тільки тобі належить,
Не тільки тобою зріла,
Не тільки тобою зрить;
Хоча без тебе — півсуца,

Якщо завгодно — надсуща,
Душа твоя — сонячний зайчик
З люстерка у Божій руці).
Тож будь собі довго, людино,
А бувши, дивись кругом себе,
Вдивляйся, не длайся — вглибляйся:
Щоб — згідно зі Скородою —
У м е р т и н е б е з у м а...
(Бо все-усе іще буде...).

* * *

Відкритим кольором червоним,
Як у дитинстві, змалював
П'ятірко маків літодзвонних
І щастя більшого не мав —
На них дивитись. Оживали
У прищурі і крізь сльозу
І щастя більшого не мали
Ті маки.....

ПІСЕНЬКА НАВИРІСТ (8)

«Коли мені добре йти,
То я собі добре йду.
Коли мене не знайти,
Я й сам себе чи знайду.
Не забудько, не віщун,
Не заблудько, не лайдак,
Мимо приструнків і струн
Я, було, співаю так:

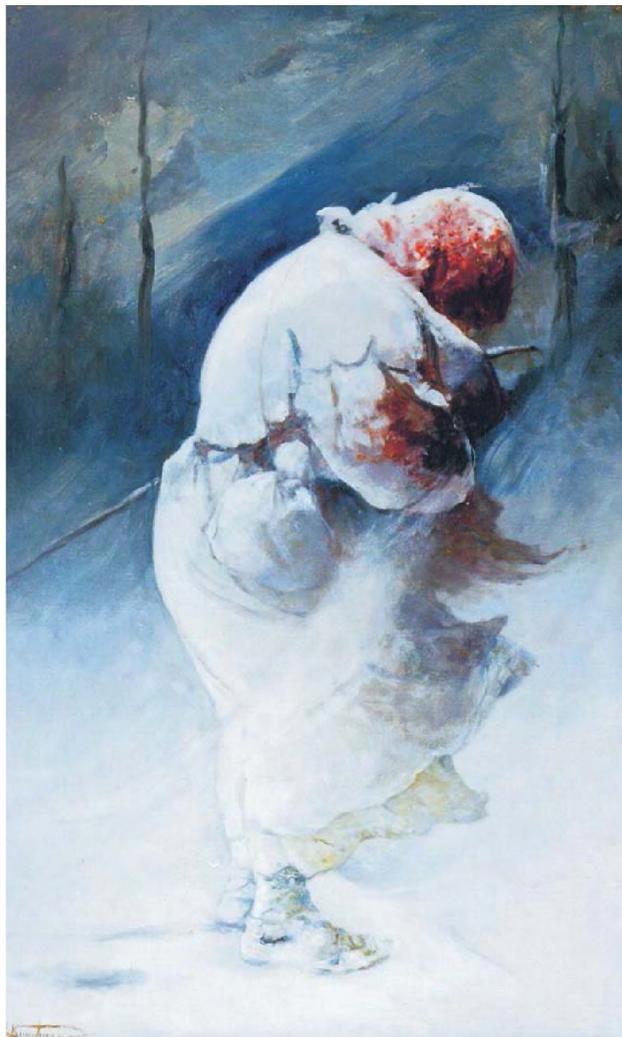
«Коли річка холодить,
Коли сонце зогріва,
Добре жити, жить і жить,
Переходячи в слова;
Переходячи в мотив,
У відтінки млосних барв, —
Так, неначе вічно жив,
Лиш відтінків недобрав...»

Добре чи погано йти,
А я собі всюди йду.
Коли мене не знайти,
Заспівайте до ладу:
Тут як тут я відгукнусь,
Стрепенуся, об'явлюсь, —
Комусь бажаний, не зайвий,
Байдужісінький комусь...

Коли сонце холодить
(sic!),
Коли річка зогріва
(sic!),
Незворотньо молодий,
Пристаю на їхній бік:
З боку сонця і ріки
Я закличником до вас —
Крізь хвилини і віки,
Крізь лихий і добрий час!..»

Щикл 9-й

КАТЕРИНА. 1977

Відхекалась, відхукує дитя,
Од вітру відмагаючися ліктем.
Режоче вітер: «Ге! Якби ж знаття?!»
У п'їтьмі вітру... вовче око світить?
Завіхриця — колюча і важка,
Пороша нехороша гострить зуби.
Стримить замет... примарою стіжка?
Чи — згуби?
Стіна довкружна мороку й снігів
Росте і тисне, згорблену, маленьку;
Крізь цю стіну провести чи б зумів
сам Шевченко?

АВТОПОРТРЕТ. 1904

Л.О.Кадочниковій

Це чотирнадцятий минає.
Вже чотирнадцятий! І вже
стихар поставу облягає,
в очах дорослість закипає,
жезл — кризь сулок — рука тримає,
а думка — Бога береже,
як Бог — усіх, хто бережЕний
або відважний хоч куди,
або стихарник облачений
(іподиякон достеменний),
що, бач, єпископські труди
плечем юначим підпирає,
кшталтує свою душу, знай;
стихар поставу облягає,
в очах дорослість закипає,
жезл — ліва — кризь сулок стискає,
а правій — пензля подавай!..

ПОРТРЕТ ЗУБАРЄВА. 1905

Сам-собі-чуб,
вагомі очі,
граційно-грецький ніс... Вуста?
Іроній, насолод охочі.
Все разом — Антипростота.
У білій льолі (чи — в халаті?),
на тридалекім барвнім тлі
в кімнаті? в студії? в палаті?
в яким столітті взагалі?

Із тих, що вміють не коритись,
не вештати поміж епох,
в приблизностях не заблудитись, —
спаси 'го Бог!

ГОЛОВА СІРІЙЦЯ. 1918

Ю. І. Цекову

Такій шиї позаздрять
усі українські воли.
Голова, шиї гідна:
такою троцита паркани,
Або думати, думати, думати —
будь про що, будь би де, будь-коли —
Щоб на шиї такі
не всідались тирани.

Він же — очі до неба
і сміхом залився якимсь.
Звісно, сила є сила,
будь ти десять разів головатий...
Пензель! Фарби! Картон!
Не барись! Поспішишь:
Шию, голову, сміх
на червоному тлі
змалювати.

АВТОПОРТРЕТ. 1920

На перехресті площин —
ах, модернОво! —
поличчя і погляд
на перехресті площин;
алмазом добрим дорогим
(білки очей — ab ovo!),
алмазом добрим дорогим
не погляд — чин!

Чин самочинний,
погляд вперед і вправо,
та разом з тим
і в себе,
у власні далекі світи:
як то й учив чинити
старчик Григорій Варсава
(Боже, утіш його душу —
Григорія Сковороди).

Вус лівий відбився вліво,
на зизому тлі рудіший,
м'якої втоми-печалі
набралися м'язи лиця...
А ще ж тільки тридцять років,
а вже ж так давно не радішав:
шукав то Духа, то Сина,
ставав на шлях до Отця.

КАТЕРИНА (ПЕРШИЙ ЕСКІЗ). 1921

Стеля нависає,
Липне присмерк,
На вервечках — променя сліди;
У колисці — син, на всю колиску,
З рисами дорослої біди.
Куди погляд, звідти не видати
Ні надії, ані співчуття.
Що ж ти бачиш, Катерино-мати,
Дівчино без долі та пуття?
У житті не чула про цикуту,
Та уже не честю ти живеш;
За чужі гріхи свою покуту
У чужу країну понесеш.

АВТОПОРТРЕТ В ОБРАЗІ КАТЕРИНИ. 1930

А коли пішов 13-й рік переможної
диктатури пролетар'яту
У тій селянській країні,
У тій неоглядній країні,
Що, мов біблійний кит
Йону біблійного,
Прокровтнула народів сто,
І пішли по країні новоубієнних,
Новопрокровтнутих мільонній тіні,
І всі на тім заспокоїлись,
і не перечив ніхто,
Один художник одного з-поміж
народів ста
Відчув себе дівою Катериною
(з чужою в утробі дитиною) —

Обманутою і покинутою,
Неначе діжа пуста.
І так себе змалював навік-віки
(Із козацьким носом,
а довірливим зором дівочим),
Аби ми, — ой, та й недомірки ж,
Сякі-такі недоріки, —
Як із черева неоглядного-хижого
на світ утікатимем,
Мали кому глянути в очі.

**ДІД КАРПЕНКО-«МОТУЗОК»
З СЕЛА КРИВОШЕЯ. 1937**

Був «мотузок», лишилось «клоччя»,
та й те розчімхане, сіде.
Запалені сльозяться очі,
і неспростовно бачать очі
усе, що йде-не-перейде:
свою судьбу, чортами драну,
свою недолю в тій судьбі
(грушок діждавши об вербі),
свою породу мотузяну,
неперебутню, далєбі.

ПОРТРЕТ ПРОФЕСОРА ШАРЕНЯНА. 1945

Шапка-бирка чорно-темно —
Араратом з надвечір'я! —
височіє, нависає, бовваніє... Сивина?
Сивина з-під шапки-бирки
сніговинами на схилах... Окуляри?
Окуляри... Окуляри — дві каблучки!
Дві-каблучки-окуляри
обвінчали, хоч не хоч,
обвінчали світ зі світом:
світ, що погляд уміщає,
з тим, що погляд посилає,
обвінчали назавжди.
Але погляду й не видко:
напівпрофіль заступає,
худорлявий напівпрофіль,
надвечір'ю не сумний.

ЗИМА. КАТЕРИНА. 1949

Уже сніги, але ще — хата.
Господар, ставши на поріг,
Цікавий знати-угадати:
Кому ж це шлях сюди проліг?
Немов недужа, а — минає...
Питає в Московщину шлях.
З дитинкою, чудна, звертає
На слід, що губиться в полях.

ДИТИНА СПИТЬ. 1959

Дитина спить. Небезтривожно.
Дитина снить. Відважно й мужньо.
Зі сновидінь не утіка:
Страхи, дива і дивовижі
До личка ледь доносять брижі,
Але — ні згуку, ні схлипка!
Так снів Тарас?
Так — Леонардо?
Так світу довірявсь Хорив?
Дитина спить: дозорець правди,
Доглядач незнищених снів.

ХОСТА. ГОЛОВА В ЧАЛМІ. 1957

У відблисках вогню
чалма — шолом неначе,
а погляд — злагіднів
у відблисках вогню;
одначе гострий ще,
безпромашний одначе:
від поглядів таких
теплішає й вогню.

ЦИГАН-СПШАК. 1960.

Від співу чупра стала дибом
і борода розвихрилась,
і очі стрибом-перестрибом
вертатися не сприкрились.
З висот шаманських це вертання,
повільне, але впевнене.
Вже можна б і ... до спілкування,
до чарки, ой не-не-не-не!..
Постава спОкоєм-спокОєм
поволеньки проймається,
з уяви — ява, з волі — воля
до волі повертається.

КАТЕРИНА ВЛІТКУ. 1970

Задивлена в себе,
Замислена в небо,
Сама не своя,
По собі сама,
Край стежки марніє
Фігурою треби
(чи — стежки початком?),
Німує, німа.
А
Кетяг калини
Наллявся криваво,
Похмуриться хата,
Заходячи в тїнь;
І вже язикато,
Гугняво, пиняво
Встає проти неї
Людська безгомїнь.

«ОЙ ОДНА Я, ОДНА...»

(За віршем Тараса Шевченка). 1965

Мовляв — за віршем. За Шевченком.
Стоїть же п е р е д віршем наче,
Перед примруженим Шевченком
І щось немов т а к е а ж бачить...
Тамара ж ніби. За модельку.
А вже немовби й нетутешня,
Не цьогочасно молоденька,
На всі-усі часи справдешня.
Сніги довкруг, сніги навкіс, в снігах оселі.
В оселях самота при самоті.
Широкі очі — зорі невеселі,
Глибинний погляд, сльози пресвяті.

ПОРТРЕТ НЕВІДОМОЇ. 1956

Очі посаджені, наче дозорці в бійницях,
Погляд повіки боронять, немов заборола.
Літня засмага у зморшках сліди пропорола,
Літ пережитих виразнячи карб смаглолицяний.
Мавчин вінок прихопила, бо всі відцуралися
Мавки і Лесі, вінків і вінчань
І не вірять у папороть;
Мавчин театр повторила,
Щоб старість страхалася —
Не підступалася, а чудувалась на памолодь.
Інтелігентка із тих, що не плачуть за вродою,
Пристрастям поступок не розкидають ізмолоду,
Здатна змагатися з віком, з режимом, з погодою:
«Нрав і права — усілякому городу!»

На перевалі життєвому сидячи, важить-виважує
Слово неспішне, стонадцять разів усвідомлене.
То й залишається випадком справжньої справжності —
Невідомої.

ВІДПОЧИНОК. 1972

Людмилі Муляр

Поставила ослінчик на галявині,
Деревами веселими обставлений,
Розклала вишиття, над ним зігнулася
Та й ся забула,
Згорбилась-забулася
У вишитті, де нитка марить ниткою;
Забула про літа, що зморшки виткали,
Про втому днів недавніх
Та й, забувши ся,
Від-по-чи-ва-є: в світі вже набувшися,
Але ще тільки-тільки починаючи
Новий узор.....

* * *

Чипіє знову
Знаком питальним оце
Світ-Катерина?

* * *

Між тіней тінню
Катерини силует —
Усе тієї ж?

КАТЕРИНА-ЗАВЖДИ

Ховає очі, при надії,
А поспішає навмання:
Наївно-щире серденья —
Хто ж обманути не зуміє?
Таке довірливе, що мов
Неначе аж дурне-дурненьке,
Слова сприймає солоденькі
За братню й всяку там любов:
Хто краще збреше! Гей, сюди,
Сюди, наїзники брехущі!
Ми тутка всі наївносущі,
Потроху-трошечки байструщі,
В нас Катериничі й діди,
І диво-легіні... До нас,
До нас із вашими піснями,
Штандартами і прапорами
У всякий зручний час для вас!
Брехати ж вам не первина,
Брехать-брехатоньки-брехусі,
Збрешіть — пожал'ста — для Катрусі
Про Мир, про шлях Святої Русі
Й сердечні муки... з бодуна.

Мініатюри

Цикл 10-й

*У водах бистрих
Камінь каменя любить
Тисячу років.*

* * *

Поле ячменю
Полю вівса гукає
Відблиском сонця.

* * *

Цвіте люпин із-під плуга, цвіте з-попід скиби,
Такий синій, синесенький, як по весні шиби.

* * *

«Не дощ!» — улесливо ковил селу щодеНь.

* * *

Нападало яблучаток, долітає грушка.
Пече спека, пролітає хмарка-щебетушка.

* * *

Сонце підбилось,
Стерня ж дощу все повна
По самі вінця.
Зате стерні палії
Забарилися ніби.

* * *

Руда отара
Котиться до обрію,
Зникає в сонці.

* * *

Урожай аж ОрУ.

* * *

На сонці переблискують дроти,
Дроти муркочуть, як старі коти,
А поруч павутиння пролітає
В якісь... найпаралельніші світи.

* * *

Узлісся, іній.
Завтра крайні кущики
Мороз пропустять.

* * *

До лісу поле добігає аж,
А там, під лісом, — глип — стирчить міраж:
Полукіпки... запряжені волами,
Веселий хутірець, величний саж.

* * *

Червонішає калина, але не рокита,
Глибший слід від чобіточка, але й від копита.

* * *

Туману стіна
Перед лісу стіною.
Між них — шипшина.

* * *

Ой летіли три листочки, лишали слідочки.
Хто слідочки розмалює, буде мати дочки.

* * *

Мільйоном бруньок
Тополя націлилась
У приморозка.

* * *

Ріка ще біжить,
А струмки уже стали, —
Запахла зима.
По зимі навпаки все:
Першими рушать струмки.

* * *

Сидить снігур на калині, поки сонце зайде,
Сам собою запишався, сам себе не знайде.

* * *

До Атлантиди
Паперовим човником
Знов хтось рушає...

* * *

Упадавши кленчук за ожинами,
будяка-многоженця дружинами,
простудивсь на вітрах

і тепер, трах-тах-тах,
оппадає кленчук над ожинами.

* * *

Струмок, наздоганяючи струмка,
Із каменя звихнувся сторчака.
Але, наздоганяючи, співає
Струмок, утеклий з-під осокорка.

* * *

Петрові Перебийносу

У річечку струмок, тікаючи, втікає,
І річечка чимдуж прямує до ріки.
Туманець у туман знеобачки влипає,
І важчає туман, і п'ють його грядки.
Ледь видний сонця гук у хмарах вже гуляє,
І погуки гусей яснять звіддалеки.
І лиш одна собі гадає павутина:
Чи в небо, чи в траву позве її година?

* * *

Сльоза о слізку —
Вербових котиків плач
По днях морозів.
Кане вода в далину,
Ближче туман лягає.

* * *

Позіходила козодра, сніги розтуляє,
Ніхто ж її не додбає, ані занехає.

* * *

Скинувся короп;
Хопив комара ловко,
Сонцю сподобавсь.

* * *

Хмаринки брівка
Понад обрію чолом.
Чиясь же й думка.

* * *

Видибала з Видубеча якась сиза сила,
Вештається понад берег, шукає Ярила.

* * *

Прилетіли ластів'ята — не застали хати,
Лежить мертва купа глини, силкується встати.

* * *

Цвітом тішиться
Черешня порохнява
Понад весіллям.

ТРІО-ЛЕТ

Анатолію Глущаку

Широка балка широчінню
Горба діймає і ярка.
Горбок бундючиться: «Яка
Широка балка широчінню!»
І відгороджуються тінню

І горб, і яр, хоч тінь — летка...
Широка балка широчінню
Горба діймає і ярка.

* * *

Тінь під калиною лягла,
Щавій осудливо киває,
Зате ромашка — розцвітає:
Тінь під калиною лягла.
Дзвіночка дівчиня торкає,
Проміння горнучи з чола.
«Тінь під калиною лягла!» —
Щавій осудливо киває.

* * *

З пагорба груша
Заздрить вербі в болоті.
Спека і спека.

* * *

Свита червона,
Штані блакитно-жовті,
Капелюх чорний.
«Слава опудалу, гей!» —
Вічні кричать горобці.

* * *

Бігши, прибігти,
Серед городу стати
В позі величній.
Вічність шукати будуть,
Знайдуть — грамоту вручать.

* * *

Так гонорово
З грамотою стояти,
Пострах великий:
Що горобцям у просі,
Що дятлові на стовпі.

* * *

Високая тополина, листочок широкий,
Виглядає з-під листочка хтось недремноокий.

* * *

Пилипівка в повітрях розлилась,
Ультрамаринам, фіолетам — зась.
Просвітлено замислені дерева
Гадають: що за ера почалась?

* * *

Стоїть осінь на горбочку, лягло в яру літо,
Кличе будяк приморозка: «Йдем топтати квіти!».

* * *

Вмовкла синиця,
Тріснула павутинка.
Тихо і тихо.

* * *

От висить зелен-гай намальований
(чи то вкрадений, чи подарований);
цілоденно висить,
прийде ж нічка — хить-хить:
пугачі в нім шугають за совами.

* * *

Жалива цвіте.
Непримітне цвітіння,
А — незамінне.

* * *

Голосієве
Промені сонцю гострить
О пагорб сніжний.

* * *

Рибалки худі
Одеси одесную
Синяву ловлять.

* * *

У сонце ясне
Сніговик закохався:
Драма щорічна.

* * *

Як цвіркун у пейзаж приплуганився,
то у травах пейзажних загавився.
Вже надворі зима —
де подітись нема, —
до весни у пейзажі залишився.

* * *

Тиша велика.
Яблуко шурхне — плата
Сторожу тиші.

* * *

Забуте Богом праведне село
Нарешті Богом згадане було:
Зійшло хмільне весняне просвітління
На стріхи, на дерева, на зело.

* * *

Лащатся нині
Вербові котики, ах!
Наче востаннє.

* * *

Півоній втеча
Неминучому навстріч.
Сліди зов'яли.

* * *

За далиною
Подзвіння бузкове аж
Росте і сяє.
Нині дзвонар вродився?
Нині помре спічрайтер?

* * *

В куці шипшини
У гнізді покинутім
Пташатка трупик.

* * *

Настоявсь дуже
Лист дубовий в калюжі,
Сонце й упилося.

* * *

Гей, а хто се у плащику осени
йде узліссями безголосими?
Ще й дитячко веде, —
в плащику де-не-де, —
хтось, їй-богу, з великого досвіду.

* * *

Від залізниці
Побігла стежка ген-ген.
Більше — нікого.

* * *

О, почалося:
Гостріші граба бруньок
Бруньки осики.

* * *

Позіходив ряст крихкенький та й кличе фіялку,
Поспішає фіялочка зранку через балку.

* * *

Зацвіло усе, що вміло, цвіте, як уміє;
Як мине пора цвітіння, тоді зрозуміє.

* * *

Глід лоєм скапав,
Акацій сніги тануть,
Зелень густіша.
Важче і важче знати,
Куди уцвітає світ.

* * *

Цвяшки рожеві
Гвоздики польової:
Душі розп'яття.

* * *

«І розчиню я вікна ранків, я — юнич зорі!».

Верозкрадений Коновалюк,

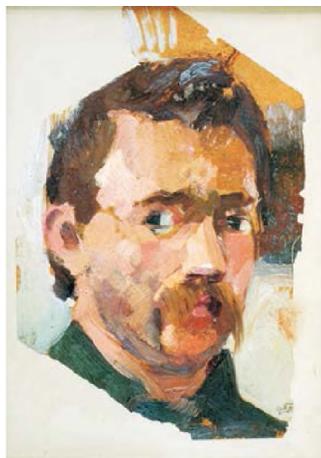
або

Третій розспів Поділля

Есей

Портрет Ф. З. Коновалука
роботи І. С. Йжакевича
(кінець 30-х років)

Автопортрет 1920 р.

Автопортрет
в образі Катерини 1930 р.

Не метає вогні блискавиця
В замисленім співі моїм,
А ні бою смертельного криця
Не гримить і не іскрить, у нім.

Я плеканець полів сумовитих
І тиші грабових гаїв.
Я над озером днів пережитих
Віти серця глибоко схилив.

Володимир Свідзинський.

Для початку — просто кілька цифр і фактів.

Отже, художник Федір Зотикович Коновалюк, уродженець с. Калівка Вінницької області (нині — Муровано-Куриловецький район):

- 80 (вісімдесят!) років неперервної творчої ттпраці;
- кілька тисяч творів, значну частину з яких автором свого часу роздаровано, розіграно у товариську лотерею, а по смерті — й розкрадено «шанувальниками»;
- учень і багатолітній співавтор І. С. Іжакевича;
- сотні ілюстрацій до творів української літературної класики, в тім числі одній лише шевченківській Катерині, яку малював за внутрішньою спонукою, присвячено понад 200 малюнків, ескізів, картин;
- не милуваний зубрами соцреалізму, членом Спільки художників став за 2 роки до пенсії (яку заробив сумлінною викладацькою працею);
- перша персональна виставка — у віці 65 років;
- помер у грудні 1984-го, півроку не доживши до епохи «пост-соцреалізму»...

Професійні мистецтвознавці ставлять його у ряд з С. Васильківським, С. Світославським, І. Похитоновим, П. Левченком, І.

Іжакевичем. Професійні мистецтвознавці, аналізуючи його мистецьку самобутність, вдаються до висловів: «витончена гармонізація кольорів», «точна ритмічна градація форм», «тонка і вибаглива деталізація», «великий майстер подробиці, яка надає творові особливої теплоти», «м'якість відтінків», «тонкі світлотіньові переходи», «точність кольорових акцентів, що оживляють загальну гаму барв», «максимальна лаконічність і простота вислову», «ліричний живопис», «епічне звучання пейзажів, у яких художник вдається до зображення відкритого простору і неба» т. ін. Належать такі вислови фахівцям, у кон'юнктурі не заперечим: М. Прахову, В. Підгорі, І. Блюміній, В. Писаренку, І. Огієвській.

Процес визнання і пізнання феномену Коновалюка розгортається. Розгортається поволі, але впевнено.

1. МУЗА РЯТІВНИЧА

«Я гордий, що доля дала мені можливість відобразити саме те, чого скоро не буде».

Федір Коновалюк.

Покликаний правовірними соцреалістами відповісти за неухагу до індустріальних звершень та поетизацію всього «віджилого», «застарілого», «незначного», він у конкретній ситуації гарячої суперечки з персональним своїм зоїлом Портновим висловився, либонь, трохи кострубато («Я гордий, що доля дала мені можливість відобразити саме те, чого скоро не буде»), але неспростовно. Стоючи нині перед багатьма його полотнами та пейзажними мініатюрами, гостро відчуваєш: ось ці куточки старого Києва, ці сільські «шевченківські» хатки й садочки, вітряки, пагорки й узлісся немовби вихоплені з-перед нещадного бульдозерного ножа. В час, коли В. Сосюрі завбачливі-непередбачливі редактори переписали рядок «любить Україну — в кривеньких тинах...» на «любить... в електричних вогнях», саме В. Сосюра гостро відчув у Коновалюкові брата по тій гіркій та невдячній любові, назвав художника «батьком увічнення справжнього старого Києва, українських старих сіл» (цитата зі спогадів Т.І. Мороз-Коновалюк).

Муза увічнення, муза рятівнича. В тім сенсі усе написане ним — то один великий пейзаж Батьківщини: пейзаж духовний. В тім сенсі й так звана єтюдність ряду його праць, писаних, як правило,

за один сеанс, є виразом глибокого внутрішнього драматизму — драматизму митця і натури водночас.

Краєвид за краєвидом. Неповторність ракурсу, настрою, стану. Стан тут — слово ключове: краєвид як СТАН НАТУРИ. У ряді випадків перехідність цього СТАНУ, його включеність у часоплин, його не афективна, супокійна причетність до вічності: «Хата, що мені подобається», «Стара хата на Шулявці», «Сонце. Сільська хата», «Кінець зими (весна в Святошиному)», «Чернігів. Пам'ятки архітектури Єлецького і Троїцького монастирів», «Передчасний сніг», «Руїни Києва», «Сад у цвіту», «Хати під снігом», «Старі хати під Каневом», «Дорога на Канів», «Місячна ніч. Хата біля могили Т. Г. Шевченка. 1966», «Жуків острів»... Перелік картин можна продовжувати скільки завгодно, але не менш спокусливо вдатися до узагальнення. Узагальнення ж... як не мудруй, обертається довкола простецького спостереження: наскрізним метасюжетом Коновалюка-пейзажиста є діалог неба й землі. Тихомирний, довірливий, рівноправний діалог-балачка, діалог-співірицтво, діалог-взаємопросвітлення... Чогось подібного у взаєминах поміж ними — небом та землею — ніяк не пригадується...

2. ЛЮБОВ ЖЕЛКАЗАЖКА

«Під час роботи або на етюдах він завжди перегукувався з птахами — умів висвистувати синицею, кричати сойкою, т. ін. В лісовій тиші птахи злітали до нього юрмою. А то співав улюблених подільських пісень».

Тамара Мороз-Коновалюк.

Незабутній митець і друг. —
«Образотворче мистецтво», 1990, № 5

Мабуть, це було те рідкісне, що філософи називають: любов до вічності. Вічності, озвученої древніми подільськими піснями. Важко уявити більш промовисту ілюстрацію.

Та чи буває любов до вічності без любові до жінки? Тим більш — у художника? Відповідь на це додаткове запитання вичитуємо у наступних словах Тамари Іванівни Мороз-Коновалюк: «Жили ми щоліта в Клавдієвім під Києвом десь 30 чи 31 рік аж до морозів, коли випадав перший сніг. Я бігла вдосвіта, як розвідник, поки Федір Зотикович спав, аби знайти красиве, неповторно чарівне місце. Тоді, повернувшись, на холодній веранді робила сніданок,

готувала все до роботи на саночки чи на візок, і, нагодувавши Федора Зотиковича в теплій хаті, ми потихеньку, зачарованим лісом, ішли на етюди. Скільки було зроблено зим!..»

«Зроблено зим» — себто змальовано зимових краєвидів. Далі в тексті є ще кілька зворушливих подробиць (зокрема й така: ні за якого морозу не одягав до пензля рукавиць), але для нас і без тих подробиць зрозумілим стає, чому саме зимові пейзажі Коновалюка випромінюють таку одухотвореність, таке душевне тепло: адже вони — унікальна співтворчість двох! Кохана дружина, отже, не тільки «забезпечувала тили» щодо напосідливих житейських клопотів та побутових негараздів. Вона уміла ще й передчути шедевр, уміла бути молодістю свого битого життям лицаря-донкіхота. І яке ж чудове за безпосередністю вислову оте її «Я бігла вдосвіта, як розвідник ...аби знайти красиве, неповторне, чарівне місце!»

Вже й по його смерті іще чверть віку йшла-бігла вона попереду чоловікової слави: виконуючи щедротний заповіт, роздаровувала навсебіч коновалюківські шедеври — непрохололі блискітки його (себто спільного їхнього!) життя-горіння (і як же ж тут не збитись нам на урочистий стиль?). Дітей Бог їм не послав, отож, не пасуючи перед високим стилем, дітками своїми вони називали... його, Федорові, картини: подробиця наскільки світло-зворушлива, настільки ж гірко-щемлива.

3. ЛЕОНТОВИЧ — ВІДЗНАЖЕЦЬКАЙ — КОНОВАЛЮК

Не знаю, чи мав рацію сонячнокларнетний Тичина, коли стверджував, що «людство промовляє трьома розтрубами фанфар» (ім'я ж їм — Шевченко, Уїтмен, Верхарн), але Поділля наше озивається до народу і людства таки ж трьома розспівами найчистішими: Леонтович, Свідзинський, Коновалюк. Ні, я не хочу сказати, ніби понад них не дала земля наша великих талантів (той же М. Коцюбинський), я лиш відзначаю дивовижну внутрішню спорідненість цих трьох феноменів українського камерного поліфонізму ХХ ст. — музиканта, поета, маляра.

Слобожани, галичани, буковинці, тавричани, чернігівці можуть лише подивуватись: як, невже ці три незвичайних митці є такими близькими земляками? Чи не густо?! Який в тім знак?

А знак такий, що Леонтович, Свідзинський, Коновалюк — є це три Художники Мовчазного Крику, три енгармонійних гармонії,

три відлуння сковородинівської сопілки, три мимовільних, нескінченних парафрази Шевченкового «Великого Льоху». Тож де ще, як не на нашій парадоксальній землі належало зродитись їм?

Коновалюк - третій розспів Поділля. Третій не за значенням — за хронологією. Перший не за масштабністю — за повнотою доробку. Взагалі це не той випадок, коли можна визначити якісь ранги, розставити за рангами. Мова про духовний тріумвірат Митців, що зустрілися вже у вічності.

І кожен з них стає зрозумілішим у контексті двох інших: багатоголосся Леонтовича унаочнюється колористичними гаммами Коновалюка, а тихоплинні, з несподіваними згущеннями смислу строфи Свідзинського раз по раз можуть слугувати чи то епіграфами до музики, чи текстівками до картин. Взаємоперекодовуються! Тож, можливо, десь він мусить бути серед нас, вінничан, — митець, що дасть нам синкретичний театр мініатюр, поєднавши наяву цю триєдиність у вічності: Леонтович — Свідзинський — Коновалюк?

4. КАТЕРИНИНА. АВТОПОРТРЕТИ В ОБРАЗІ КАТЕРИНИ

Він так і називається, 1930-м роком датований: «Автопортрет в образі Катерини». Унікальність задуму — унікальність виконання: прозеленава квітчаста хустина, з-під якої дивляться ясні очі і стирчить завеликий через безвусість козацький ніс художника, нагадує богородичний каптур. Єдність пафосу й автоіронії, тут досягнута, викликає в пам'яті таки ж Шевченкове: про невідчепність своїх постійних образів-персонажів («Якщо по правді вам сказати, то дуже вже мені й самому набридли тії мужики та паничі та покритки»).

Але яка ж сумна, яка конкретно історична ця іронія: рік «великого перелому» — позаду, судовий процес над СБУ у розпалі, всі-усі ілюзії — національні, культурницькі інтелігентські, соціальні — розвіяно...

Саме «Автопортрет в образі Катерини» — ця, можливо, найоригінальніша річ взагалі усієї світової автопортретистики — є тими, фігурально висловлюючись, вратами, крізь які входимо у сокровенне шевченківське ества самого Федора Коновалюка. Дивно, що про нього навіть не згадано у «Шевченківському

словнику», де стаття, присвячена Коновалюкові, займає «аж» 25 рядків...

Малював Катерину щороку. Зображував влітку, «при надії», і серед заметілі, малював очі й саму тільки зрозпачену поставу, що бреде у безвість снігову. Малював, щоразу перевтілюючись сповна, й тому за його «Катеринами» можна вивчати перевали біографії й перепади настроїв як самого художника, так і епохи, що ті настрої спричиняла. Ні разу не повторився в композиції чи нюансуванні психології, але неодмінно, патетично повторювався у вираженні **ДОВІРЛИВОСТІ І БОЛЮ. ДОВІРЛИВІСТЬ І БІЛЬ**, — наївна, безоглядна **ДОВІРЛИВІСТЬ**, і глибинний, паралітично-судомний **БІЛЬ**, — постають перед нами як субстанційні ознаки змалоросійщеної України. «Катерина» Шевченка виростає відтак у своїй символічній промовистості. І невже ж не діждемось ми такого видання цієї поеми, де на кожних три-чотири рядки тексту Поета припадатиме ілюстрація Художника — автора «Автопортрету в образі Катерини»?

5. *МЪЖ ПАНОРАМЪЪЕПЪЮ* *И* *МОЖУМЕЖПАЛЬЪЕПЪЮ*

Як і всі пейзажисти, Коновалюк віддає перевагу т. зв. панорамним композиціям, тобто розміщує прямокутник полотна (картону, паперу, фанери) на мольберті таким чином, що розмір горизонталі домінує над вертикальним виміром. Співвідношення найчастіше близьке до класичного, «золотого» коефіцієнту 1,3. Винятки, як-от в замальовці «Біля Байкової гори», де горизонталь домінує у співвідношенні 3:1, рідкісні. Естетичний ефект етюдю «Біля байкової гори» впливає з «панорамування» пагоркової згладженої округлості. У поєднанні з «ламаними» межуваннями кольорових ефектів означене «панорамування» звучить несподівано епічно.

Якоїсь монументалізації окремих об'єктів зображення у просторі т. зв. панорамних композицій він принципово не прагне. Усе тут гармонійно співвідносне, елегійно супокійне. Постаць чи силуєт людини взагалі найчастіше бувають відсунутими з переднього плану, прозаїчно співвіднесеними то з кущиком, то з молоденьким деревцем, а то й з шириною стежки, доріжки, струмка, — одне слово, *вписаними* в пейзаж. Ніякої тобі «гуманістичної» масштабності, жодного пафосу! Ба й особливих рис індивідуальності: і це

при тому, що схопити, лаконічно означити людську індивідуальність він неабиякий мастак, щойно доходить до портретного жанру. Людина в його пейзажних композиціях означеного ряду мовби довірливо віддана природі, включена у кругообіг природи, природою наразі перейнята і прийнята, кольорово озвучена, а то й «розчинена», «асимільована» («Перший сніг у Клавдієві»).

Особливий ліризм лісових пейзажів Коновалюка об'єктивно протистояв панівному тоді «шишкінізмові». В тому можна переконатися і на прикладі «подвійного неба», винесеного на обкладинку цієї нашої книжки («Клавдієве», 1977).

Композиції з переважанням розміру вертикалі, т. зв. монументальних, у Коновалюка порівняно небагато. Здебільше йдеться в них йому про монументалізацію образу дерева («Дуб взимку», «Останній будинок на вулиці Горького», «У лісі над озером»). Та що цікаво: і в цьому ряду наш митець не спокушається пафосом, уникає риторики. Його унікальний «Дуб взимку» — переконливе тому підтвердження: кремезне дерево горішньою межею полотна «урізується» на рівні, де лише починається крона; натомість виразно виписано снігове обрамлення окоренка — чи то асоціативним натяком на слід майбутньої пилки, а чи ще більш суб'єктивно візією шиї, «підгарля», так що замість однозначної монументалізації можуть виникати образ вразливості, беззахисності.

Юний дубок-нелинь з його червонястою неопалою кучмою на другому плані картини мовби задивився на старшого товариша (предка?). І захоплено, й заздрісно, й стривожено водночас задивився...

Співвідношення між, умовно кажучи, монументалізацією та панорамізацією у Коновалюка назагал гармонійне. В окремих випадках — чітко акцентоване. Один з промовистих прикладів такого акцентування знаходимо у серії відтворення образу Шевченкової Катерини взимку. Найбільш панорамний, «плернерний» варіант ескізу 1949 року («Зима. Катерина») є водночас і найбільш світлим, ба навіть «теплим» (як для зими) за колоритом. Далі у варіанті року 1959-го («Катерина взимку» — чи не найвідатніший, принаймні найбільш відомий твір усієї серії) відбувається граничне урізання панорами й натомість монументалізація (наближення до першого плану) постаті самотньої матері з дитиною. Й нарешті варіант 1977-го: Катерина з усіх боків затиснута

холоднечею пізнього зимового надвечір'я; повна самота, цілковита
б е з в и х і д ь !

6. КАРТИЖИ ВДИВЛЯЮТЬСЯ В НАС

Ми вдивляємось в картини — картини вдивляються в нас. Ця діалектика спілкування з прекрасним-вічним особливо наочною стає, коли гортаєш сторінки книги відгуків музею Ф. З. Коновалюка, що входить до структури культурно-художнього Центру ВДТУ й, отже, покликаний виконувати передовсім навчально-просвітницьку функцію.

Пишуть студенти і викладачі, учні і вчителі шкіл міста, гості з учбових закладів інших міст і країн, почесні гості. Не мавши персонального дозволу від кожного з них на обнародування його думок та емоцій, прізвищ не називатиму. Справді, можливо, комусь буде не до вподоби тиражування його хвилиної перечуленості? Зосереджусь, отже, на проблемі: що бачать Коновалюкові картини, вдивляючись в нас? А бачать вони (крім екзальтованості і «великого задоволення» та «огромного удовлетворення») різні стадії духовного і естетичного прозрівання, духовного життя.

СТАДІЯ 0. «Поняв мало, але не жалкую, що приходив. Діло правильне!» (студент).

СТАДІЯ 1. «Восторг не могу передать словами. Жизнь, люди, природа и мой огромный восторг» (студент); «Мне понравилась «Катерина» и другие работы по Шевченку. Большое спасибо художнику за то, что он приносит такую радость людям» (студент).

СТАДІЯ 2. «Сподобались работы Ф. Коновалюка. У них можна побачити минуле нашого краю, те, чим жив народ, його погляди та інше. Дуже вдячний робітникам музею за проведену роботу» (студент).

СТАДІЯ 3. «Сильне враження зробила мені ця виставка, до тепер не відомого маляра» (науковець українського походження з Франції); «В тяжелые и смутные Времена человечеству посылается помощь. Это могут быть великие духовные учителя, художники, поэты, композиторы... В наш город пришел художник, которого хотели забыть. Но время все ставит на свое место» (інтелігентка з Вінниці); «Все это очень близко моей душе. В своем сер-

дце я чувствую радость и благодарность» (відомий релігійний проповідник з Румунії).

Є записи виключно полемічні, як ось цей: «Мне эта выставка понравилась больше, чем Рериха» (десятикласник СШ № 19).

Є — в душі вчення про біоенергетику : «Теплом, добротой веет от картин Коновалюка. Они заряжают энергией, доброй энергией. Спасибо этому человеку» (запис, либонь, теж не позбавлений полемічності, оскільки вдячність висловлена мовби живій людині, тим часом, як інший відвідувач буквально перед цим уживає зверхне: «девятнадцатый век»).

Та особисто мене найбільше зворушує отакій колективний виплеск емоцій групи № 12 СПТУ-19: «Дуже добра виставка, ми все очень довольны. Велике спасібі!» Увіч бачиш, як навертає до рідної мови Художник!

Особливий інтерес становлять творчі та контрольні письмові роботи молодих вінницьких політехніків. Вони, зокрема, дають підстави судити про *архетипне* значення Коновалюкового образу хати-хатинки. До цього образу найперше тягнуться діти міста, так що 1996 року 45% першокурсників факультету інформаційних технологій серед найбільш привабливих для себе творів обрали зображення «з хаткою»...

З-поміж висловлювань вражає фраза Оксани Сокульської (МК — 97) про відчуття нею зимових пейзажів художника: «Тиша, у якій, здається, чути, як народжуються думки».

Проситься бути процитованим домашнє творче завдання на тему «Картина «Катерина» Шевченка та образи Катерини у Коновалюка», виконане першокурсником факультету автоматики Віктором Говоровим (2АВ-99). Воно тим більш цікаве, що юний інтелектуал від математики та інформатики має свідомість, не вельми захищену мистецькознавчою термінологією: «Письменники, поети, художники та інші творчі особистості, коли звертаються у своїй творчості до символу, зображують не те, що мають у свідомості, а те, що відчують підсвідомо. Нерідко вони самі не до кінця розуміють цінність та значення народжених таким чином образів, а інші люди бачать у них зовсім не те, що свідомо ніби-то передбачав автор. Скоріш за все, так було і з Федором Коновалюком. Саме тому він і має понад 200 «Катерин», бо кожного разу

відкриваючи щось нове у Шевченка, він втілював свої враження в окремому образі нової Катерини. Звідси постає ще одна відмінність: «Катерини» Коновалюка ніби «частинні», в кожній з них домінує якась одна риса, одне враження, а однойменне полотно Шевченка вбирає в себе усе, що мав тоді на меті автор. Крім того, як мені здається, у картині Шевченка немає перевтілення у свою героїню, або воно малопомітне. Значно більше автор перевтілюється в цей образ саме в поемі, аніж тут... А от у Федора Коновалюка ці картини були, мабуть, певною мірою самоаналізом, вершиною якого є «Автопортрет в образі Катерини». Таким чином можна стверджувати, що Шевченко більш символічний, а Коновалюк більш психологічний...»

До фондів університетського музею увійшла написана 1992-го року залікова праця односельця і далекого родича художника Сергія Ільчука з радіотехнічного факультету. Написав хлопець лаконічно і просто, але зумів додати кілька цінних для розуміння художника фактів і штрихів. У повній згоді з вимогою древніх («Аби зрозуміти поета, треба вирушати в його край») веде нас С. Ільчук до Калівки: «Село наше маленьке, але дуже затишне і мальовниче. Особливо гарне воно навесні, коли зацвітають черешні вздовж дороги, яблуневі садки та інші дерева... Виникло село близько XVII сторіччя. Була в селі до революції своя церква, але її розвалили. Була до 70-х років XX ст. початкова школа, але її закрили. Молоді в селі залишається усе менше, тож важко сказати про майбутнє села. Найстарішою в селі є моя прабабуся Ільчук Настасія. Їй в цьому році виповниться 100 років. До речі, її чоловіка Григорія малював Федір Коновалюк, коли приїздив на батьківщину. Портрет було виконано на фанері, та він з часом загубився...»

Скільки ж їх, що отак загубилися, — портретів, пейзажів, етюдів? А скільки розтягнуто, перекуплено, «заколекціоновано»? Воїстину нерозтягнений, нерозкрадений Коновалюк! Нерозтягнений, нерозкрадений, бо варто лишень зібрати поспіль три, п'ять, десять будь-яких — незалежно навіть од міри довершеності, «програмовості!» — його творинь, як вони самим ефектом сукупності означають цілий художній світ, ім'я якому — Чистота. Всього лиш три, п'ять, десять — і зазвучить нескінченний — коли, супокійний, а коли — тривожний — діалог землі і неба, небес і води, й лінія обрїю, означена несхибною рукою, пильнуватиме при цьому, аби діалог тривав на рівних.

Окрім «Книги відгуків» існує ще й неписана, передавана із уст в уста працівниками культурно-художнього центру ВДГУ книга вражень та переживань знаменитих відвідувачів, відомих людей: хто що вигукнув, хто скільки перед якою картиною затримався й т. ін. Вона не менш цікава. Серед переказів живе, легендами обростає й переказ про півгодинне (!) споглядання одного весняного пейзажу самим паном ректором після одного важкого трудового ректорського дня. Про те, що прийшов того зимового надвечір'я Борис Іванович Мокін сам, без гостей, попросив відчинити. Про те, як кілька разів зазирали крадькома до залі, а він все перед однією й тією ж картиною. Про те, як, уже дякуючи та прощаючись, пояснив, що чудово оце з Коновалюком відпочив і самого Коновалюка став оце і відчувати, й цінувати краще, бо раніше, мовляв, ближчим для себе вважав іншого митця — із галереї сучасного малярства. І про те, що було ж це у роки, коли наш пан ректор крім багатоманітних університетських обов'язків та авторських праць ще й депутатські обов'язки у Верховній Раді своїм звичаєм сповна виконував — часу зайвого, отже, не мав!..

Цікавий переказ! В нім хіба що хронометраж часу, проведеного ректором перед однією картиною, з літами в усній версії, можливо, став перебільшуватись. Все ж інше таки варте уваги й по-своєму повчальне. Як потреба зосереджуватись на окремому творі, так і благотворний енергетизм Коновалюкових пейзажів постають з цього епізоду яскраво та переконливо.

7. КОНОВАЛЮК ПЕРЕВІРШОВУВАЖЛИЙ

7 літ тому вінницька обласна культурологічна газета «Камертон-Ікс» опублікувала перший варіант цієї статті. Містив він і кілька віршованих рядків принагідного самоцитування. Цитувався, зокрема, вірш «Малював художник трави...» — один з двох чи трьох перших на тоді «коновалюкознавчих».

Віршувалося, правду кажучи, мало не за службовим обов'язком: аби виголосити на щорічному меморіальному вечорі художника, що проводяться у стінах Вінницького державного технічного університету силами студентів, працівників культурно-художнього центру та викладачів. Ніяких намірів продовжувати, а тим паче укладати з подібних «вторинних» поезій цикли, тоді, добре пам'ятаю, не малося. Ще б пак, яко критик, я у літа попередні таки тро-

хи повоював з означеною «вторинністю», відстоюючи, певна річ, «примат життя» у ліриці.

Але прочитані вірші несподівано мали певний резонанс серед публіки, а читання їх «у присутності картин» — якийсь несподіваний, сказати б, сугестивний зворотній вплив на віршувальника. Нині можна пояснити це таким чином, що віршувальник відчув смак образного перевираження шедеврів неприступного йому малярства засобами більш приступного поетичного рядка.

Тут на якийсь час відступимося теми, аби констатувати, що в принципі за будь-яких часів справа художньої трансформації твору одного мистецького виду в інший важила для загального культурного поступу багато, а для окремого творчого індивіда несла специфічну авторську радість. Ілюстрації до книг, лібретто, інсценізації, екранізації, найрізноплановіші версії «за мотивами» складають, можливо, не менш широкий ряд, аніж ряд першотворів, починається ж уся ця лавина, мабуть, чи не іконами як «ілюстраціями» до Священного Писання...

Мало-помалу «перевіршовування Коновалюка» мене захопило. Принаймні увійшло в певну періодичність, означувану то все тими ж щорічними меморіальними коновалюківськими учтами, а то й навчальними студіями з підшефними моїми першокурсниками за програмою курсів «Людина і культура», «Українська та зарубіжна культура». Самі собою почали складатися цикли, почали вони друкуватися на сторінках університетського часопису «Імпульс». Врешті виникла ідея книжки.

Газетні публікації перших циклів йшли під безпретензійним заголовком «На теми Коновалюка». Та з'ясувалося, що справа не в темах. Головне — у Коновалюківській мірі речей, моральному наставленні й естетичній точності. Рівнятися на них, вживатися в них врешті-решт стало настільки для мене важливим та необхідним, що нерідко навіть вірш, писаний за конкретним життєвим враженням-приводом, згодом ідентифікувався... «під небом Коновалюка» — й примикав до чергового циклу.

Одного разу в одній приятельській суперечці про доцільність «такої грандіозії» я навіть, було, кинув: «А це — моя відповідь на ваш сьогоднішній квазі-постмодерн! Але я не перелопачую чужомовні цитати, іноземні алюзії — я «перелицьовую» великого крайняського маляра, от! Що ж до моєї «грандіозії»...то як же інакше передати враження від невичерпного? Лише множиною! Й моя со-

тня віршів — то лиш мінімальний мінімум у справі якогось бодай означення духовно-естетичного світу, закарбованого у кількох тисячах полотен, у 80-и літах невсипущої творчості!..»

Так чи інак, усі вірші книжки «Під небом Коновалюка» можна поділити на: 1) ті, у яких якомога повно відтворюється («перевірюється») образний зміст та структура конкретних полотен: їх заголовки, як правило, співпадають з назвами картин художника, вказується рік написання полотна; 2) імпровізації з приводу конкретних картин; 3) довільні імпровізації в дусі Коновалюкової манери та творчої філософії — сюди зокрема належить увесь цикл 10-й — «Мініатюри»; 4) стосовні до біографії, характеру, внутрішнього світу Коновалюка-митця імпровізування, в окремих з яких я важуся навіть зближувати «внутрішній голос» його та мій — за традицією невластиво-прямого мовлення...

При тому всьому назагал спрацьовує закономірність, відзначена свого часу Г.-Е. Лессінгом: малярство зображує предмети й опосередковано через них — рухи; поезія ж, навпаки, — рухи і вже як наслідок — предмети...

Якби не боятися красивостей, можна б сказати, що проходив оце Коновалюкову академію художньої простоти... Ой, і нелегка ж то академія! Навіть до т. зв. банальної рими ставлення довелося міняти. З'ясувалося, існує закономірність: чим банальніше закінчення рядка (власне, рима), тим оригінальнішого початку рядка, несподіваного повороту семантичного від автора вимагається. Адже поетичний текст — то, — зайве й нагадувати, — ціла система формотворчих чинників, які належить між собою узгодити, згармонізувати; важить же художній результат, а він — річ компромісно-поєднавча, ніколи не зводиться до простої суми окремих результатів, показників. Основне ж, чому вчить і може навчити художник Коновалюк поета, це *фактурність зображення*. В тім числі — й зображення речей не-предметних, т. зв. мисленних, ідеальних, до чого поезія завжди тяжіла і тяжітиме. Внутрішня рима, грамагичний паралелізм (як і його зумисне порушення), пошуки шляхів досягнення «простяжності» семантичної одиниці через однокорінні слова, синоніміку та звуконаслідування, — все це приходить само собою, щойно намагаєшся віршувати... «під небом Коновалюка».

Розділ 10-й — «Мініатюри» — либонь, таки найбільш суб'єктивний у цій книжці. Спробувати засобами вірша дати ана-

лог шедеврам віртуозної Коновалюкової техніки, що олійними фарбами творила на площі у 0,3 — 1,0 квадратного дециметра викінчені настрої та цілі драми природи, гадаю, можна лише вдавшись до канонічних жанрів світової поетичної мініатюристики. Таких, зокрема, як моновірш-паліндром, хокку, танка, рубаї, тріолет... Втім, тріолет, октава — це вже в данім контексті наче й не зовсім мініатюри (8 рядків!). Ризиком (але дуже приємним творчим ризиком!) стала спроба створити «пейзажні» коломийку та лімерик. Адже як перша, так і другий своїм жанровим змістом мають різноманітну подієвість, казус, парадокс, та аж ніяк не малюнки природи...

Про посвяти окремих віршів окремим людям у книжці, котра, власне, вся присвячена пам'яті одного художника. Було багато сумнівів: чи доречні вони? Було, врешті, вирішено: доречні, оскільки все це посвяти тим, хто в той чи інший спосіб, часто-густо сам того не відаючи, «прислужився» написанню конкретного вірша — фразою, настроєм, думкою, листом, телевіступом... Зупиняюсь, отже, на аргументі: роздаровував картини Коновалюк — «роздаровую» вірші-посвяти я. Точніше навіть — віддаровую.

А як же ж і не віддарувати, коли — варт! 26 років сиділи десь у глибинах підсвідомости враження з Жукового острова, подарованого мені щедрими братами Кравченками в один не найлегший для них, але зоряний для мого молодого літераського життя момент: без тієї давноколишньої поїздки хіба б відчутти оце мені усю красу і силу Коновалюкових етюдів цієї незрівнянної дніпровської перлини? 12 років жевріли у пам'яті найживописніші оповідки Ю. І. Цекова про вінницьких сірійців пори його журналістської юности — й ось вони додатково освітлюють мені й без того яскраву Коновалюкову «Голову сірійця». А книжка І. М. Дзюби «Між культурою і політикою», надіслана ним у віддарунок (!) за скромну-нескромну мою «Йоцемидаесію», прийшла й була розкрита якраз у день, коли в черговий раз переписувалася «Андріївська церква з висоти дзвіниці»: прийшла — й додала простору і висоти, бо ж і сама, «трибанна», збудована й оформлена, й висвітлена зсередини храмоподібно! А Володимир Панченко просто щасливо запізнавався на зустріч нашу загадану, бо півгодинне очікування на нього в одному

похмурому вінницькому готелі дощового дня враз вилилось у 4 катрени березово-болотяної, та ще й «болотознавчої», химерії, котра раніше все не давалась (задовільними були лише перших 2 рядки). А старшокурсниця факультету автоматики Людмила Муляр на пропозицію визначити дві найцікавіших їй картини з числа тих, що представлені у приміщенні нашої кафедри, цілком несподівано назвала «Відпочинок», що його я, було, вважав прохідним, технічно не випрацюваним... І т. д, й т. ін. Не знаю, чи багато тут цікавого з погляду психології поетичної творчості, але з погляду психології сприймання твору малярства, либонь, дещо є. Так чи інак, всі мої посвяти у цій збірці — то дуже й навіть дуже вдячні віддарунки за момент принагідного наближення до художньо-поетичної ідеї, образу...

Втім, одну посвяту — пам'яті людини, чий дух витав понад рукописом книжки впродовж цілого останнього року, я так і не відважився поставити. Йдеться про університетського мого вчителя — професора Василя Васильовича Фаценка, що відійшов у вічність останніх днів червня 1999 року. Час від часу повертаючись думкою до його незабутнього образу, я все більше відчував глибинну етичну спорідненість цих двох таких різних характерами та біографіями, але однаково великих подвижників нашої культури — майстра пензля Коновалюка й майстра літературознавчого аналізу і вузівської педагогіки Фаценка. Означився спільний етичний знаменник обох Особистостей. Він відкарбувався в образно-логічній словесній формулі: Людина-Антивідчуження. Відтак сама собою написалася посвята пам'яті В.В. Фаценка під назвою «Професор антивідчуження»:

Світ усе дужче нездужає,
Та не шкодує зусиль
Професор антивідчуження —
Син Василя, Василь;
Фаценко-Антивідчуження,
Син Василя, Василь...

Світ дріботить за примарами,
Хекає, а — дріботить.
Професор — очима карими

Здіймає над світом блакить.

Світ воздає безпросвітності
І величає лакуз.
Професор — чесної бідности
Не зраджує в колі муз.

Світ, пащекуючи пащами,
Славить кинджала й плаща...
Але звіряє — за Фащенком
Кроки життєві дівча.

Вірш — з посвятою «П'ятикурсникам філологічного факультету Одеського державного університету імені Мечникова 1999/2000 навчального року, останнім слухачем лекцій професора Василя Васильовича Фащенка» — був опублікований однією з одеських газет до поминальної річниці професора. У збірку «Під небом Коновалока» він не клався жанрово, та й стикати на її сторінках дві меморіальності таки не варто було. Але зізнатися насамкінець, як і про що поміж віршуванням-«перевіршовуванням» думалось, що і звідки приходило, в основу лягало, — вважаю не зайвим.

Енергетика антивідчуження справді споріднює створене Фащенком та Коновалоком. З Коновалокових полотен, де «дружать» дерева і трави, річечки й пагорки, хати й садочки, озимина з листопадом, сніги з небесами, болітця з хащами, а зрештою усе те, разом узяте, — з людиною, — вона, ця Енергетика, усім нам нехай вічно буде.

Чи треба окремо говорити про те, що кольорову гаму оригіналів Коновалока у репродукціях передати сповна майже неможливо? Це, попри дуже якісний офсетний друк, не до кінця вдалося свого часу навіть видавництву «Мистецтво». Це стосується, на жаль, і тих репродукцій, що представлені у цій ось книжці — й «вина» у тім є лише художника, вічна йому Пам'ять!

Зміст

Анатолій Власюк.

Юнич зорі — хто він? Світ увігта□ — куди?	3
Цикл 1-й	5
«Снігами Коновалоюка...»	7
Маленство	8
«Це дерево із лісу виступає...»	8
«Ця вода - ще жива...»	8
«Кохалася хатинка з небом...»	9
«Десь тут сонце було...»	10
«Чуй! Птиці Коновалоюка...»	10
«Вітрякуватий край...»	10
Виставка квітів в Ботанічному саду. 1936	11
Ранок Чернігова. 1944	12
Місце поховання Юрія Довгорукого. 1955	12
Пейзаж без подоляночки	13
«Під небом Коновалоюка...»	13
Пісенька навіріст (1)	14
Цикл 2-й	15
Осінній туман в лісі. 1975	17
«Зоря-денниця з вод рожевих...»	18
«Мости, що спалені були...»	18
«Це Богородиці очима...»	19
«Стояла осінь при вербі...»	19
«Врочистий, наче коляда...»	19
«Коріння п'є золи нектар...»	20
«Вітряк не ловить вітру...»	20
«Піти в поля — і там лишитись...»	21
«Навесні, оповесні, лиш крапля...»	21
«Земля всесвітнього ясиру...»	22
«Не цінений, неоцінений...»	23
«Зустрінемося в житньому стеблі?...»	24
Пісенька навіріст (2)	24
Цикл 3-й	25
Сад цвіте. Шулявка 1940	27
90-а весна	28
«Відлига буде!» — каже сніг...»	28
Перший сніг у Клавдієвому. 1971	29
Свят-вечорове	29
Селянська панна Неминучість	30
Марнування слави	30
По війні	31
Мальви лобострасні	31
Вічний привид дитинства	32
Рибалка. Шевченківськими місцями. 1957	32
«Весна. Шулявка. Либідь простушила...»	33
Забузніло по весні	33
Пісенька навіріст (3)	34

Цикл 4-й	35
Вид з Оболоні на Вишгород. 1945	37
«Калина калині не скаже...»	38
Вечір на річці Почайні. 1952	38
Півники. 1970	39
«Скачуть коники в чистім полі...»	39
Київ. Поштова площа. 1965	40
«Овдовіла земля, овдовіла...»	40
Під Каневом. 1960	41
«Серед людської юдолі...»	41
«Одного життя замало...»	42
«Цей світ не без вісти пропав...»	42
Кавказ. Ріка Хоста. 1958	43
Вітер на Дніпрі. 1957	43
«Рожева брунька бруньці сірій...»	44
«Наче вийняток задля правила...»	44
«Картина — ніби корабель...»	45
Пісенька навіріст (4)	45
Final	46
Цикл 5-й	47
Умань. Софіївка. 1943	49
Вид на Дніпро біля Києва. 1944	50
«Журавлі колодязьні...»	50
«Це почався початок зими...»	51
Куренівка	51
«Це почався початок весни...»	52
Сірий день. 1950	52
Весна на Жуковому острові. 1959	53
Спас на Берестові. 1947	53
Четвертий вимір	54
«Оце, либонь, священний ліс?...»	55
Бувальщина	55
Пісенька навіріст (5)	55
Цикл 6-й	57
Старі хати під Каневом. 1954	59
Київ. Ботанічний сад. 1970	60
Коло Байкової гори. 1964	60
Торфи горять	61
Повінь в лісі. 1970	61
«Доля щедра, але не убога...»	62
Автограф художника	63
Парк імені Примакова. 1967	63
Болого в лісі. 1972	63
Омела взимку	64
«Якийсь такий міцнющий постамент...»	65
Перший подих осені. 1971	65
Пісенька навіріст (6)	66
Цикл 7-й	67
Зима в старій Кирилівці. 1966	69
Зима. Вечір. 1954	70
Між Шулявкою та Батієвою горою. 1958	70

«Черепиця вкрила черепашник...»	71
«Ні сіло ні впало — осіло...»	71
«Півень на купі вугілля...»	72
«Озветься прозелень в снігах...»	72
Хутір Бесарабка під Чернечою горою. 1950	73
Світ зичливий	74
«Малював художник трави...»	75
З Бабиного яру на Дніпро. 1982	75
«Весни виснажливої зелень...»	76
Пісенька навиріст (7)	76
Цикл 8-й	77
Весна. 1950	79
«Весна собі звучить...»	80
Жуків острів. 1952	80
Снігова буря. 1954	81
Хаги. 1965	81
Шулявка. Річка Либідь. 1958	82
Дніпро під вечір. 1955	83
Біля піонертабору «Веселий». 1974	83
Місячна ніч. Хата біля могили Тараса Шевченка. 1966	84
«Високі береги ріки...»	85
Горіх обморожений	85
Андріївська церква з висоти дзвіниці	86
Memento!..	86
«Відкритим кольором червоним...»	87
Пісенька навиріст (8)	87
Цикл 9-й	89
Катерина. 1977	91
Автопортрет. 1904	92
Портрет Зубарева. 1905	92
Голова сірійця. 1918	93
Автопортрет. 1920	94
Катерина (перший ескіз). 1921	95
Автопортрет в образі Катерини. 1930	95
Дід Карпенко-«Мотузок» з села Кривошея. 1937	96
Портрет професора Шареняна. 1945	97
Зима. Катерина. 1949	97
Дитина спить. 1959	98
Хоста. Голова в чалмі. 1957	98
Циган-співак. 1960	99
Катерина влітку. 1970	99
«Ой одна я, одна...» (За віршем Т. Шевченка). 1965	100
Портрет невідомої. 1956	100
Відпочинок. 1972	101
«Чипіє знову...»	101
«Між тіней тінню...»	101
Катерина-Завжди	102
Цикл 10-й. Мініатюри	103
Черозкрадений Коновалюк, або Третій розспів Поділля. Есей	117

Літературно-художнє видання

Стрельбицький Михайло Петрович

Під небом Коновалюка

Поезії

Видання здійснене в авторській редакції

Комп'ютерна верстка *Т. Крикливої*

Верстка та оригінал-макет — видавництво «УНІВЕРСУМ-Вінниця»
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 93, 9-й поверх.
Тел. (0432) 44-05-32.

Формат 29,7×42 1/4. Друк різнографічний.
Гарнітура Peterburg. Умовн. друк. арк. 7,94. Замовлення 2000-0068.

Видруковано в КІВЦ ВДТУ
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 93, 9-й поверх.
Тел. (0432) 44-01-59.

Стрельбицький Михайло

**С 84 Під небом Коновалюка — Вінниця: «УНІВЕРСУМ-Вінниця»,
2000. — 138 с.**

ISBN 966-7199-97-5

Основу 10-ї книжки поета і критика з Вінниці склали 10 циклів віршів на теми та за мотивами полотен Федора Коновалюка — видатного українського майстра пейзажу й самобутнього портретиста (1890 — 1984).

Дучи за художником, поет вірогідно «приходить до самого себе»: починає творчо мислити у формі пейзажної (з елементами пейзажу) ліричної імпресії. У той спосіб осмислюється й сьогоденній, післяконовалюківській, світ з його часто-густо невловною гранню між видимим і трансцендентним.

Завершує книжку есей про художника «Нерозкрадений Коновалюк, або Третій розспів Поділля».

ББК 84.4 УКР 6